

٤٤٤

٩٩١/٥٩

٩٩١/٥٥

٤٥ ٨

٤٥ ٨

الجمهورية العراقية
وزارة الثقافة والاعلام
دار الثقافة والاعلام الكردية
الترتيب رقم (١٤٥)

مؤزوهكانى كورد

حسين جاف

٨٧/٢/١١
هدیه / دار ثقاته و سدره

کۆماری عیراق
وهزارهتی روۆشنیبری و پاته یاندن
دهزگای روۆشنیبری و بلاو کردنه وهی کوردی
زنجیره ی ژماره (١٤٥)

هۆزهکانی کورد

وه پگێران و ناماده کردنی

حسین احمد جاف

نووسینی

ئی . جهی . ئار

هینری فیلد

دەزگای روۆشنیبری
کاتیخانەی گهشتری رێب
زنجیره :
ژماره :
تۆل :

ژماره
کۆماری عیراق

The Kurdish Tribes

By

E. J. R.

**The Anthropology of Iran
and Iraq**

By

Henry Field

پیشہ کی

۴م پرتو کہی بہر دہستان ۰۰ بہر ہمی دوو کومہ لہ
تیینی بہر خچی دوو پسیوری بیگانہن کہ یہ کہ میان زانا و
۴ہ تروپو بؤڑستی جیہانی بہ ناو بانگ (ہینری فیلد) ۰ و دووم
میشیان (ئی جی ٹار) ۰ کہ لیپراسراویکی ٹنگلیزی گرنگ بووہ
لہ عیراق پاشی داگیر کردنی لہ لایہن ٹنگلیزہ کان و ئاوا بوونی
رؤژی ٹیمپریالیزی عوسمانی بہ کان لہم نیشتمانہ و تیگرای
ناوچہ کہی گرتہ دہست لہ سہرہ تائی ۴م
سہدہ یہ ۰ گرنگی ۴م پرتو کہ لہوہ دایہ کہ
باسی کومہ لہ خیلکی کورده دہ کات کہ ناویان لہ ہیج سہرچاوم
یہ کی تردانہ ہاتو وہ ۰۰ ۴م راستہش ۴ہومان بؤ ساغ
دہ کاتوہ کہ (فیلد) زانا لہ بہر چہن ہویہ کی زانستیانہ و
(ئی جی ٹار) لیپراسراو لہ بہر چہن ہویہ کی تابیہت بہ ٹینگلیزہ
داگیر کہرہ کان خوین و بہ بہر ژہ وہ ندیہ کانیا نہ وہ لہ ناوچہ کہ ۰۰۰
۴م دوو پسیورہ توانیویانہ ہر یہ کہی بہ گویرہی توانایی خوئی

وئەو ھەللانەى بۆى رەخساو بوون گەلىن شتى بەنرخ كۆبىكەنەو ە
 لە بارەى خىلەكانى كوردەوارى و شوپنەوارەكانى نىانەو ە
 ۰۰۰ سەربارى ئەمەش بارى ئابوورى و تواناى سەربازى و
 گرنگى ناوچەكەيان لە رووى ئىستراتىژىيەتەو ە دەخەن بەرتىشگ
 جگە لە ناوھىتان و ماساندنى پياو ە گورەكانيان ئەوشنەنەى
 ياسمان كردن زياتر پەيوەنديان بەتپىنى بەكانى (ئى جى ئار) ەو ە ە
 كە لەم پەرتوو كەدا جىگەيان بۆتەو ە سەربارى تپىنى بەكانى
 ھىنرى فىلد كە ئەوئىش بەش بە حالى خوئى كۆمەلى تپىنى
 زانستىانەى دىكەى لەم پەرتوو كەدا خستۆتە بەر دەستى خوئىنەرى
 بەرتىزان كە ئەك ھەر تەنھا فوتن سەربارەت بە خوئىنەرى كورد
 و كىتبخانەى كوردى ەو ە بەلكو زياترئىش گەلىن ەو گىر و گرتە
 ئەشروپۆلۆژىيانەمان بۆ رووندەكەنەو ە لە بارەى كۆمەلگاكانى
 كوردەوارى و نەژادى كوردەو ە لەبەر رووشناى زانست ە
 مژوو ەو ە .

لەوانەى بەلای ھىندى كەس لەم سەردەمەدا سەرى بى
 پەرتوكىكى ئاواھى بەجاب بگات كە باسى ھۆز و ھۆزايەتى
 بگات لەدوا چارەكى سەدەى يىستەمدا ۰۰۰ چونكە ئەم مەسەلانە
 - ئەمرۆ - بەشتىكى سەر بە رابووردو دەدرتە قەلەم ئەگەر
 بەشتىكى دواكەوتوو دانەنرى بەلام وەرەمى من بۆئەو جۆرە
 كەسانە ئەوئى ە كە ئىمەى كورد ھەر دەبى وەك مىللەتانى ترق و
 پۆكانى خۆمان بگىرپنەو ە سەرى بنجى رەسەنى خۆيان ۰۰ ئەمە
 تەنھا مەبەستى منە ە وەرگىران و ئامادەكردنى ئەم پەرتوو كە

سایه‌نی باسه یتیمینی په کانی کتیبه که ی فیلد زیاتر نه و هوزانه
نه گرتنه وه که به شیوه ی گرمانجی خواروو و لوړی ناخافتن
ده که ن و نه وانه ی (ئی جی ئار) باسی نه و هوزانه نه که ن که به
شیوه ی گرمانجی سه روو قسه ده که ن .

زور به ی نه م یتیمینا نه نه که پرینه وه بو دوا سالانی سه ده ی
توزده مه م و نه و جا بیسته م جائه گه ر په راوژیکی زور له م کتیبه دا
نه بی نه وه له بهر نه و یه که نه م یتیمینا نه - خویان له خویاندا -
به تایه تی نه وانه ی (فیلد) په راوژی کتیبه به نرخه که ی (فیلدن)
که له ژیر ناو و یشانی (ئروپولوژیای غیران) ه و
له سیه کاندا به چاب که یشته وه .

به غدا

کانونی دووهمی ۱۹۸۵

(میدیه کان - ماده کان -)

● میدیه کان له و هه ریمه دا که ئه که و ئینه سه زاووی ناوچهی
فارسه کانه وه دانه نیشن (۱)

× « هیرودوتس 37 - IV »

● خێله میدیه کان دوو بهشن :
نیشه جیی و کوچهرین (۲)

× « بهراویزی نووسینه که ی هیرودوتس - Lawrence »

● له ناو هه موو گه له ئیرانی به کاند له « ئنجیل » ی پیروزدا
ته نیا ناوی میدیه کان هاتوووه (۳)

دی خانیکوف De Khanikoff Page - 343.

● « ئاشووری به کان سالی (۸۴۰) ی پیش زاین شالایان
بروته سه نیشتمانی میدیه کان که ئه که و ئینه که ژه کانی
کوردستانی رۆژه لاتی ده ریاجهی « ورمی » وه (۴) .

« سایی Sayce, P.P. 73.74. »

● له پاشماوه هه لکۆلراوه کانی سه رده می ئه خمینی به کاند
و ئینه هیچ ئافره تیکی میدیایی به دی ناکه ین - له وانه شه کورده
« فطری » به کان . واته لوره کان نزیکترین هۆزی کوردین له ماده
کۆنه کانه وه (۵) .
Rawlinson, Vol.2 page 307

● میدیه کان و پروتومیدیه کان به نه ژاد ئاریایین (۶) .

« Finn, P.P. 33 »

● کورده کان له نه ته وهی میدیه کانن (۷) .

« سیر ولسن Sir Wilson

● یه کئی له ونووسراوه ناشوریانهی سهدهی تویه می پیش

زاین باسی مادای «Madai» و مادا «Mada» و میدز «Medes»

تهکات که له یتوان ده ریاجهی ورمی و دهشتای بهکانی هه مه داندا

گیرسابوونه وه (۸) .

Henry Field, 1935, P.P. 6b.

هینری فیلد - سالی ۱۹۳۵ لاپره « ۶ ب » -

له سه رچاوه یونانی و لاتینی بهکاندا ناوی کورد بهم

شیویه یی لای خواره وه هاتووه : ~~س~~ ک

گورد - Gord - « کورد - Kord - » (۹) .

« Lawrence, L6c. cit. ~~س~~

● تاوه کوته مروض کوردستان هه ر نیشتمانی ره گه زکی

جه ره به زهی ره سن و مله وره . ناوچهکانی ته مبه ر و ته و به ری

رووباری دجه له ژیرده سه لانی تورکه کانه و به شه که ی تریشی

له ژیر کینی فارسه کاندا یه . دوو سه د خیلی کورد له گه ل

هۆزه کانیا ندا له سه رووی مه شه د و چیاکانی خوراسان نیشه جی

بوون (۱۰) .

« مالکولم - Malcolm. Page. 23

● زمانی کوردی Kourdi بریتی یه له تو خیزانی زمانی

و ژماره‌شيان «۷۹» هزاره (۱۱) .

× « شویری - Shobery - Page 20 »

● گوشه‌ی کوردستان له سهرده‌می کوندا به شوینی
کاردۆکی به کان نه‌وترا (۱۲) .

« میچر فهره‌دریک میلنچن F. Milliagen.. »

● کورد میلله‌تیکی ناری نه‌ژاده و درواسی‌ی فارسه‌کانه
و فارسیش نیه (۱۳) .

× « پریچارد - Prichard, P. 171 »

● به‌شیوه‌کی گستی چاوی کوردان ره‌شه و گه‌وره‌تره
له چاوی نه‌فغانستانی به کان و .. که‌می چوار گوشه‌یه بویه 'ه
چاوی دانیشتوانی روژئاوای فارس و تاجیک و پشتوویه‌کان
جیاوازه ..

به‌لام پشتوویه‌کان له کورده‌کان زیکترن وه‌ک له
قه‌ومه‌کانی تر (۱۴) .

[Khanikoff, Page 55]

کورده لوره‌کان له رووی بالا و هه‌یکه‌لی سروشتن یه‌وه
له بالا و هه‌یکه‌له سروشتی به‌که‌ی می‌دیه‌کان نه‌چی .

[Rawlinson Part - 2 P. 30] راولینسون

● به‌پیی راپۆرته‌که‌ی هوتوم شینده‌له‌ر Schindler
Houtum ژماره‌ی کورد و له‌کی ئیران «۱۳۵» هزار
خیزانه و «زولوتاریف» Zolotaref ژماره‌یان به «۶۰۰»
هزار خیزان دانه‌نی (۱۵) .

× « بهرگی ۲ Curzon, 1892, Vol. 27. P. 492, 494 » کیرزن)

● وشه‌ی کوردستان و شه‌یه‌کی جوگرافیایی ته‌واوو
شیاوی گشتی ناوچه‌که‌یه که پانایی و درژیایی نه‌گاته
« ۱۵۰ » هه‌زار میلی چوار گوشه‌یه و کورده‌کانی تیدا
نیشته‌چین . زوربه‌ی زوری خاکی نه‌م ناوچه‌یه له ژیر ده‌سه‌لاتی
فارس و تورک‌دایه . جا بوئه‌وه‌ی زیاتر له بنه‌ره‌تی ره‌سن و
نه‌ژادی باوک و باپیرانی کورده‌کان بگه‌ین . پیوستمان به
لیکولینه‌وه‌یه‌کی تیر و ته‌سلی زانستیانه هه‌یه . چونکه نه‌م
کاره هیشتا پوخته‌و به‌رداخ نه‌کراوه . به‌لام نه‌وه‌ی که
زانراوه نه‌م گه‌له به نه‌ژاد نه‌چنه‌وه سه‌ر کاردۆخی‌یه‌کانی
گزییفون . چونکه له رووی سه‌ر و سیما و روواله‌ت و
هه‌روا به‌ناوه کانشیاندایه‌جه‌وه سه‌ر کاردۆخی‌یه‌کان و نه‌م
وته‌یه‌ش پیونیستی به لیکولینه‌وه‌ی فراون و قولتر هه‌یه
Curzon, Vol. I. P. 549-551

● کورده‌کان خویان له‌کن و به‌شیکیان له ناوچه‌ی

کوردستاندا په‌رت و بلاون

په‌رت و بلاون (۷)

× « کیرزن Curzon, Vol. L.I. P. 549 - 551 »

● ژماره‌ی نه‌و کوردانه‌ی ئیستا که له ژیر ده‌سه‌لاتی
تورکه‌کاندان ملیۆن یان ملیۆن و نیویک نه‌بن و . نه‌مه‌ بئ جگه
له‌و کوردانه‌ی که له خورساندا کیرساونه‌ته‌وه .

Lawrence L6C. cit. 7.

کورده‌کان به‌شیویه‌کی سه‌ره‌کی .. له دانیشتوانی
 تورکیای به‌شی ئاسیان به‌لام تورک‌نین و سه‌ر به‌خیزانی زمانه
 ئیرانی‌یه‌کانن .. کورده‌کان و ئه‌رهمه‌نه‌کان نیازی ئه‌وه‌یان هه‌یه
 ده‌ست به‌سه‌ر هه‌موو ناوچه‌ی ئاسیای بچوکدا بگرن . ژماره‌ی
 کورده‌کان خۆی ئه‌دات له دوو ملیون که‌س و زوربه‌شیان له
 تورکیا له به‌شی ئاسیایی دا ئه‌ژین و ئه‌وانی تریان له ئیران و
 ژماره‌یه‌کیشیان له‌گه‌ڵ قۆقازه‌کاندا پیکه‌وه ئه‌ژین .. شالاوه‌کانی
 مه‌غۆل و تورکه‌کان به‌هیچ جوۆری کاریان تی نه‌کردن ..
 په‌شتاله و چاوپه‌ش و بالا ناوه‌ندین و لوتیان درێژ یاخود
 «معکوف» قۆقزه زۆربه‌ی خێله‌کانیشیا ن‌گه‌رمیان و گوستان
 ئه‌گه‌ن (١٨) .

× « رپلی - Ripley. p.p. 442. 452-

● کودراهه « Kudraha »

● کاردۆچی « Carduchi » .. ئه‌م وشه‌یه ره‌نگه

ئه‌له‌گورداهه‌ی نووسراوه‌ی سوّمه‌ری‌یه‌کانه‌وه هاتبێ هه‌ر ئه‌مانه‌ش بوون
 که گزه‌ینه‌فۆن ناوی هیتاوان (١٩) .

« Curzon, 1892, Vol. P.P. 549 - 551 »

● مازینده‌ران کاتی خۆی له‌لایه‌ن کورده‌وه ئاوه‌دان‌کری
 ئاوته‌وه .. کوردی ناوچه‌ی کوردستان و مازینده‌ران
 په‌خرینه‌خانه‌ی گه‌له ئیرانی‌یه‌کانه‌وه و
 ئه‌مه‌ش له‌به‌ر له‌یه‌کچوونی زمان و سه‌ر و سیما و رواله‌ت و

روخساره وه . . به لام کوردی ناوچه کانی ناوه پاستی ئیران له
هۆزه کانی تری کورد جیاوازن . . ئەمەش له رووی کەله گەتی
بالا و دەم و لوتە باریک و جوان و دەم و لیو و چاوه کانیانە و یه
به لام به گشتی گه لیکى توکن و لیوه کانیان ته نک و ئەستورن
و ددانه کانشیان وردن و قۆناغی گوپزانه وهن له تیوان هۆزه

« 168. 2 »

نیشته جی کۆچهریه کاندایا

هه و النامه ی کتیب

— هۆزه کانی — لهك و لور

لهك — « Lek »

به بیجی راپۆرتیهکی « Houtum - Schindler »

• ژمارهی لهکی کورد خۆی له « ۱۳۵ » ههزار خیزان ئەدا (۲۰) •

« Gurzon, 1892. Vol. 2. P. 492 - 494 »

لهك وهك چینیکی کۆمه لایهتی ناویکی دیاری نیه بهلام به شیوهیهکی باو و بلاو له ناو کورد و لور و فهیلی و بهختیاری و مامهسانی وهك چینیك و وهك بهشیک له لورهکان ناسراون •• ئەم هۆز و خیلانهی سهروه و تارادهیهك یهك رهگهز و یهك بنهچه پیکدههتین •• ئەوی زانراوه ئەوهیه که ژمارهیهك لهم «لهکانه له ناوچهی ئهردهلان له نزیک له یلاوخهوه جیگیر— بوون و ژمارهشیان لهم ناوچهیهدا ههزار خیزاتیك ئەبی و لورهکان به کوردهکان ئەلین «لهک» (۲۱) •

Field, Antropology of Iran page, 627.

فیلد — ئەثرۆپۆلوژیای ئێران

● لورهکان بهشیکی سهرهکین له هۆزه کانی «لهک» و لهکیش کهمایهتی بهکن و نیشتهجین پهنگه بابهتی «لور»

پتوئستی به لیکۆلینه وه یه کی زۆرتر هه بێ بهلام ئه وهی که
ئێسته لامان روونه که ئه مانه سه ره به و کومه له ئه نۆلۆژیه ن که
کورد په بوه ندی په کی قول و سه ره کی پێانه وه هه به ۰۰ له وانه
شه دیالیکتی لوری که مێ له فارسی وه نزیك بێ بهلام
شیهوی به کاره پێانه که ی له گه ل زمانی کوردیدا جیاوازی په کی
ئه وتۆی نیه .

زوربه ی زۆری نوسه ره کان لۆره کان به پاشماوه ی ئار -
یایه کۆنه کان دانه ن چونکه هه ره له که ژ و کتیه کانی
ئێسته یاندا په یدا بوون و شارستانی به تی خۆیانان دامه زرا -
ندوو و هه ره له کۆنیشه وه له م شوینه دا سه قام گیربوون .

وشه ی «فیلی» واتای (باخی بوو) ئه به خشی ۰۰ فارسه کانی ئه م
سه رده مه به و که سانه ئه لێن «لور» که گێژ و ساده و ساکارن
۰۰ به پێی سه رژمیرکردنی «راولینسون - سالی ۱۸۳۶ی»
ژماره ی فیلی به لۆره کان و تیره کانیان نزیکه ی «۵۶» هه زار
خیزانه ۰۰ که چی له ولاره «لاپارد» سالی ۱۸۴۳ ئه لێ ژماره یان
«۴۹» هه زار خیزانه ۰۰ له لایه کی تره وه (راولینسون) ژماره ی
به ختیاره ی په کان به «۲۸۰۰۰» خیزان داناوه ۰۰ که چی راپۆرتیکه ی تر
که سالی ۱۸۸۱ ده رچوو ه ژماره ی ئه م هۆزانه مان به م جۆره ی
لای خواره وه ئه داتی :

فیلی و تیره کانی : «۲۱۰» هه زار

به ختیاره ی و تیره کانی : «۱۷۰» هه زار

گوگیلو ۰۰ هند : « ۴۱ » هزار
 نهوهشی که مه بهسته لیره دا بیلین نهوهیه که نه م سه رژ -
 میری به ژماره ی گشتی لوره کانی به « ۴۳۱ » هزار که س
 داناوه .

زاراوهی فلیلی پتر په یوه ندی به دانیشتوانی پشتکوه
 هیه زیاتر له وهی په یوه ندی به ههریمی لوری بچو وکوه هه بی .
 لوره کان له رووی واین و قه دو بالای سروشتی به وه به
 تیکرایی زور له تیره کونه کانی ئیران نه چن (۳۲) .
 به زایی بالا : ۱۶۸ سانتیمتره .

× « دانیلوف - Danitov »
 مامه سانی

نه مانه به شیکی سهره کین له تیره ی « له ک » و لقیکن له
 « لوره کان » (۳۳) .

× « کیرزن - Curzon, 1892 »

× دیالیکتی لوری « Luri »

بریتی به له شهست خیزانی بچو کتر و له « ۸۴/۵۰۰ » که س
 زیاتر گشت و گوی پی نه کهن و فلیلی و به ختیارش ههر
 له وانن (۲۴) .

× « شویری - Shoberi. P. 20 »

× کورده فطری به کان و اته - لوره کان - له رووی هه یکه ل
 و قه دو بالا و شان وشه وکته وه له گه ل ماده کونه کاند

Rawlinson, Vol. 2. P. 307.

● زولوتاریف - Zolotaref - سالی ۱۸۸۸ -
 ژماره‌ی لورپه‌کانی به «۷۸۰۰۰» کهس داناوه به‌لام هۆتوم
 شیندلر - Houtum. Schindler - - ژماره‌ی خیزانی لور
 و به‌ختیاری‌یه‌کانی تیکرا سالی ۱۸۸۴ به «۴۶/۸۰۰» خیزان
 داناوه (۲۶) .

« Curzon, 1892. P. 491 - 492 »

● گۆه‌کیلو « Kuhcalus »

سه‌ژمیری سالی - ۱۸۸۱ - ده‌ری خستوه که له ئیران
 ژماره‌ی ئەم هۆزه «۴۱» هزار خیزانه .. هتد . ئەمانه به ره‌گه‌ز
 لورن .. قه‌شقای‌یه‌کان که من له مان جیاوازن (۲۷) .

« Curzon, 1892. Vol. 2 P.P. 273 - 275 »

Curzon, 1892. Vol. 2. P. 112 - 114.

● گۆران - Goran -

خینیکی کورده له ده‌ور و به‌ری کرماشاندا نیشته‌جه‌یه و
 به‌شیکی کۆچه‌ره و ئەوی تریشی له تیوان مای ده‌شت و
 هارونشین‌خاندان دانیشتون و باوه‌ریان‌عه‌لی ئەللاهی‌یه و
 ژماره‌یان پینج هزار خیزانه .

● سنجابی - Sinjabi -

هۆزیکی کورده له ناوچه‌ی مای ده‌شت که ئەکه‌وێته

خوڙاڻاوي ناوچهي کرماشاندا نيشته جي به و ژماره يان
(۱۵) هزار خيڙانه (۲۸) . همويان علي نه لاهين

× « کيرزن Curzon, 1892, Vol. 1, P. 55. »

● ته ته ر .

هيچ ته ته ريگ له کوردستاندا جي ي نه پوتوهه .

« مالکولم - Malcolm, Vol. 2, P.P. 207 - 210 »

● سه ن گورو - Sunguru -

هؤزيکي کورده له سه رووي اوچهي کرماشاندا نيشته جي به
و ژماره يان له گڻ هؤزي کولياييدا نيزکي (۲۵۰۰)
خيڙان (۲۹) .

× « کيرزن Curzon, 1892, Vol. L, P. 557 - »

● زنجينه - زانجينه - Zenijnah - Zangenah -

هؤزيکي کوردي شيعيه و له ناوچهي کرماشاندا سه قامگير بووه
ژماره ي (۱۵۰۰) خيڙانه (۳۰) .

« Curzon, 1892, Vol. 2, P.P. 112 - 114 »

● مه عافي - مه آفي - Ma'afi -

هؤزيکي کورده . . له ناوچهي کرماشاندا نيشته
جي بووه (۳۱) .

[Curzon, 1892, Vol. 1, P. 557]

● نانه کولي - Nanakuli -

هؤزيکي کورده ژماره ي سي سه خيڙا تيکه . . له
رؤژاڻاوي کرماشاندا جي گيره (۲۸) .

[Curzon, 1892, Vol. P.P. 555 - 557]

● ناخور - Akhur -

هۆزىكى كوردى كرماشانى به و ژماره‌ى هزار خيزانه (۳۳)

[Curzon]

● جهليل وهند [Jelilwand]

هۆزىكى كورده .. له رۆژه لاتی كرماشاندا
جى گيربووه (۳۳) .

[Curzon, 1892, Vol. 1, P. 55]

● جهلال وهند [Jelalwand]

هۆزىكى كورده له ناوچه‌ى كرماشاندا جى گيره و له
ژير دهسه لاتی سه رتیبى «كرنده» دایه .. له گه‌ل هۆزى بابا-
جانيدا ژماره‌يان خۆى له هزار خيزاتيک ئەدات (۳۴) .

[Curzon, 1892, Vol. 1, P. 557]

● هه‌مه‌ وهند - Hamawand -

هۆزىكى كوردى كوچه‌رى به .. به لام له ناوچه‌ى كرماشاندا
گيرسانه‌وه و ژماره‌يان (۲۰۰) خيزاتيک ئەبى (۳۵) .

[Curzon, 1892, Vol. 1, P. 557]

● خزل - Ghazil -

خيزاتيک كورده له ده‌روبه‌رى كرماشاندا نيشته
جى به (۳۶) .

[Curzon, 1892, Vol. 1, P. 557]

کۆماری گۆشەى رابەر
سى رولەزە

که لهور :

خِیَلِکِی کورده له دهر و بهری سه قزیشدا هیندیکیان
نیسته جین که ژماره یان له ویدا (۳۰۰) خِیَرائِکِکِ ئە بی (۲۷) •

[Curzon. 555 - 557]

ئەم که لهورانه له ناوچهی کرماشاندا له (۵۰۰۰) خِیَزان زیاترن
و به شیکیان کوچهرن و ئەوانی تریان نیسته جین •• ههوار گه
هاوینیان چیاکانی سهرووی روژئاواوی ناوچهی پشتگویه و
زستانان ئە گهرینهوه بو تهختای بهکانی دهشتی زههاو و قهسری
شیرین و ناوچه سنووری بهکانی تیان عیراق و ئیران •• ئەم
خِیَله عهلی ئە لاهی و شیعهی ئیجگار زوره •

« Hululan » هولولان

• هۆژیکسی لوره بهلام ناوی له لیستهی هۆزهکانی
کرماشاندا هاتوو •• ئەم هۆزه کوچهره و له شاخهکانی
روژهلاتی باشوری کرماشان و بهرزاییهکانی روبری کهرخه
پهت و بلاو بوونهتهوه • ژماره یان خۆی له چوار ههزار خِیَزان
ئەدا (۲۸) •

[Curzon, 1892, Vol. 1, P. 557]

– خِیَلهکانی ناوچه ئهردهلان

• تيله کۆ / - Tailaku -

ئەمانه کوردی ناوچهی ئهردهلانن و له نزیك ههواجو

- Hawaju - وه جی گیربوون و ژماره یان « ۶۰۰ »

خِیَزانه (۲۹) •

[Curzon, 1892, Vol. 1, 555 - 557]

● مەنمی - Munmi -

ئەم ھۆزە كوردەو لە نژىك «حسن ئاباد»ى سەر
بە ناوچەى ئەردەلان نىشتەجىيە و ژمارەيان (۵۰۰)
خىزانە (۴۰) .

[Curzon, 1892, Vol. 1, 555 - 557]

● جابراچى - Jabrachi -

ھۆزىكى كوردى ئەردەلانىيە . . لە ناوچەى « بىلەوەر » دا
نىشتەجىيە و لە گەل ھۆزى «مامون» دا ژمارەيان ئەگاتە نژىكەى
« ۳۰۰ » خىزان (۴۱) .

● گولباخى . . گەلباخى « Gulbaki »

ھۆزىكى كوردى ئەردەلانىيە . . لە دەورو بەرى ھەواچۆدا
نىشتەجىيە . . ژمارەى ئەم ھۆزە (۵۰۰) خىزانە (۴۲) .

[Curzon, Vol. 1, 555 - 557]

● گەشكى ، گۆشكى - Gushki -

ھۆزىكى كوردە لە نژىك بىلەوەر دا

نىشتەجىيە « ۴۰۰ » خىزانىك ئەبى (۴۳) .

[Curzon, Vol. 1, 555 - 557]

● مامون - Mamun -

ھۆزىكى كوردى نىشتەجىيە و لە نژىك بىلەوەر «ى

سەر بە ناوچەى « ئەردەلان » گىرساوە تەوہ . . لە گەل ھۆزى

جابر اجدی دا « Jabrachi ژماره یان نژیکی » « ۳۰۰ »
خیزانه (۴۴) .

[Curzor, 1892]

● گورگه بی .. گورگای - Gurgai -
خیلیکی کورده .. له ناوچه ی بیله وهر نیسته چی
- بوون (۴۵) .

هه و النامه ی کتیب

— خيټه كورده كانى ناوچه نازره بايجان —

● مهنگورى .. كوردى ناوچهى نازره بايجان و له باشورى سا بلاغ جى گيرن و سونين و نيسته جين و «۵۰۰» خيزان نه بن (۴۶) .

[Curzon, 1892, Vol. 1. P.P. 553 - 555]

● ئورمار - Ormar -

گوردى نازره بايجان .. ئهم هوزه له هاویندا له سنور نه په پينه وه نه وديو .. واته بۆ «توركيا» (۴۷) .

[Curzon, 1982, Vol. 1. P.P. 555 - 557]

● قهره به باغ - Qarababagh -

گوردى نازره بايجان .. ئهم هوزه له گونده كانى دهشتى

سولدز - Sulduz - و برادۆز - Beraduz -

نيسته جين و شعن ، ژماره يان له سى هزار خيزان

زياتره (۴۸) .

[Curzon, 1892, Vol. 1, 2, P. 27]

● شه مشيرى - Shamshiri -

هۆزىكى كوردى سهر سنوره .. له هاویندا نه چنه

نه وديو .. واته بۆ «توركيا» چوار سهد خيزان نه بن (۴۹) .

[Curzon, 1982, Vol. 1. P.P. 555 - 557]

● شكاك - Shekak -

هۆزىكى كوردى نازەربايجانە و سونين و ژمارەيان «۱۵۰۰»
خيزانه (۵۰) .

[Curzon, 1892, 555 - 556]

● موگرى - Mukri - Mikiy -

كوردى نازەربايجانن ۰۰ لە روژئاوا و باكورى روژئاواى
سابلاغدا ئەنیشن ۰۰ سونين و نيشتەجین ۰۰ ژمارەيان خۆى لە
دووھزار خيزان ئەدا (۵۱) .

[Curzon, 1892, Vol. 1. P.P. 555 - 557]

ژمارەى كوردهكانى ناوچەكانى تورکيا و نازەربايجان
هەميشە لە كەمى و زورىدا بون (۵۲) .

[Wilson, 1932, P.P. 69-70]

خيزە كوردهكانى ناوچەى لورستان و خوراسان
زۆرن (۵۳) .

[Wilson, 1932, P.P. 33 34] ويلسون

● شيخ سماعيل - Sheikh Ismail -

هۆزىكى كوردى كوچەريە لە ناوچەى ئەردەلان و
دەوروبەرى ئەسفان ئاباددان Isfan Abad بە زستانان
لە دەوار و خيوەتدا ئەژين و هاوینان ٲهچنە هەريتمەكانى تورکيا
۰۰ ژمارەى ئەم هۆزە «۳۰۰» خيزانه (۵۴) .

● ماموش ۰۰ مامش - Mamush -

مۆزیککی کوردی نازەربایجانیه له ناوچهی لاهیجان ر
رۆژئاوای باشوری سابلاغدا نیشتەجی به سوین ژمارەیان «۳۰۰»
خیزان ئەبێ (۵۵) •

[Curzon, 1892]

● هەرکی - Herki -

کوردی ناوچهی نازەربایجان ۰۰ وەرزى هاوین له ئیراندا
به سه ره ئەبەن و له زستاندا بو دەشتای په کانی موسل ئەچنەوه
ژمارەیان ئەگاتە دوو ههزار خیزان (۵۶) •

[Curzon, 1982, Vol. 1. P.P. 555 - 557]

● پازیکى - Pazeki -

هۆزیکى کوردی کۆچەرە • ژمارەى ههزار خیزانه و له
دهور و پشتی ئیرمن - Vermín - و نخار - Khar - نیشتەجین
۰۰ له میژدا ئەم هۆزه زۆر به توانا و نازابوون - له دهور و
به رى ئەرز رۆمدا بوون • به لام له سه ره تای سه دهى «۱۶» هاتوو
به ره و خوار په یتا په یتا په رت بووه تا ته فر و تونا بوو •
به شیکى جووه ئیران و له وى مایه وه • به شیکیان ماون به
کوردی ئەدوین به لام به شیکى تریان به تورکی گفت و گو
ئەکن و

[Houtum, Schindler, P.P. 48, et, Seg.]

هەندیکى کهشیان له ناوچهی « پازیکیانە » له رۆژهلاتى تاراندا
دائە نیشتن (۵۷) •

48 - 49

– خټله كورده كانى ناوچهى خوراسان –

● عملو - Amarlu -

ټم خټله له لايهن شا عه باسه وه له بهرزاى يه كانى باكورى
روژ ټاواوه بو خوراسان دوور خراوه ته وه (٥٨) .

كيزن [Curzon, 1892]

● شاه ديللو - Shahdillu -

هؤزيكى كورده . له خوراسان جي گير بووه . . ټم
خټله كاتى خوى شاه عباس له «بيجونرد» هوه له ههريمه كانى
روژ ټاواوى باشوره وه بهر وه چيا كانى خوراسانى كوچى پى
كردوون (٥٩) .

[Curzon, 1892, Vol. ID 228]

● كورده كانى زعه فهرانلو

- Zaafaranlu Kurds -

ټم خټله كورده له ناوچهى «كوچانى» سر به خوراسان
جي گيربوون . . كاتى خوى شاه عباس له ناوچه كانى سرورى
روژ ټاواوه بو بهرزاى يه كانى خوراسان ره وانهى كردوون (٦٠) .

كيزن [Curzon, 1892, Vol. 1, P. 191]

– كورده كانى خوراسان زياتر له وهى له كورده كانى
ناوچهى روژ ټاواوى كوردستان بچن له لوړه كان نريكترن (٦١) .

[Henry Field | هينرى فيلد]

کوردیکی زۆر له ناوچهی خۆراساندا نیشته چين (٦٣) .

سايكس [Sykes, 1921, Page 392]

— شا عهباس ئەو كوردانهی كه له مهلبهندی خۆيانسی
ههلكه ندوون . . پاش ههلكه ندنی خێلی جیرایی توركی

Geraili Turks - له جێی خۆيان . . له دامینی دۆلی

ئاتريك - Atrek - . . ئەم كوردانه نیشته جین بوون و ئیسته

ئەم خێله دەر كراوانهی كورد كۆمه لگه یه كی تهواو و پیشكه وتو-

- ويان دامهزراندوو (٦٣) .

[Curzon, Vol. 2, Page 174]

— كورده كانی خۆراسان هه چهنده وهك كورده كانی

رۆژئاوا ئەوهنده شوخ و شەنگ و جوانخاسیان تیدا نیه . .

بهلام كه مێ لهوان درێژترن و زیاتر له كورده كانی لورستان ئەچن

وهك لهوهی له كورده كانی ناوچهی رۆژئاوا بچن به تاییه تی له

رووی دارشتن و بالای بهرزیا نهوه و وهك لوره كانی

موزهردیان زۆر تیه . . سهر لهخه نه گرتن له ناو ئەم كوردانه دا

باوه و . . بلوشه كانی زۆر له كورده كان جیاوازن (٦٤) .

[Ivanov, P. 152]

● هۆزی كه یوانلو - Kaiwanlu

ئەم هۆزهش له لایهن شا عهباسه وه له ناوچهی باگوری

رۆژئاواوه بۆ خۆراسان دوور خراووتهوه (٦٥)

[Curzon, 1892, Vol. 1, P.P. 97, 48]

- جاف -

عشره تی جاف عیلمکی کوردی کۆچهری به ۰۰ مهیدانی
 قه له م رهوی ئەم عشره ته له «کفری» و «شیروانه» تا «که لی خان»
 و دهرووبه ری «سنه» به ۰۰ ژبانی ئەمانه به پپی سهردهم ژبانی
 رهوه ندی بووه و مالاتیان به خێو کردووه ۰۰ کوردستان هر
 چهنده خۆی له خۆیدا ولایتیکی به پیت و ناوچه به کی کشت و
 کال بووه ۰۰ ئەمانه له سهرده میکی زوووه خویان له ژبانی
 شارستانی و دیهات نشینی دوور گرتووه ۰۰ له لیزمه ی بارانی
 بههار و گۆلی گهرمیان و کویستاند گهراون و ژبانیان به سه
 لهور گهکان کردووه و گوشت و شیریی ئەم مالاته یان خواردووه
 و رۆن و کهره و په نیر و ماست ۰۰ هتد ۰۰ له شیره که درووست
 کردووه و موو خوری مالاته کهشیان رستوون و جل و بهرگ
 و شتی پتویستی خویان لی درووست کردون ۰۰ بهم جۆره به ناو
 بههار و گۆلی گهرمیان و کویستاند گهراوان و ژبانیان به سه
 بردووه ۰

جاف - عشره تیکی کورده ۰ به نیشته جی و کۆچهری
 و به گزاده و بۆره پیاوه وه ئەمرۆ (۳۰) ههزار خیزان ئەبن و
 سهراوهی به گزاده کانیشیان ئەچیتته وه سهرا - یار احمد به گی

کوری سیف الله به گمی کوری احمد به گمی جوانرۆ - ئەم - یار احمد
به گه - دوو کوری بووه - تاهیر به گک و زاهیر به گک - زاهیر
به گک به خۆی و دهستو پیتوه ندیوه وه سه رده می سولتان مرادی
چوارهم سالی - ۱۶۲۳ - ۱۶۴۰ - له زههاو چۆته پال سولتان
مراد و «دزیایی» کردوو به هوار و ههر له ویشدا مردوووه . .

سولتان مراد ئەم دهسته یه ی له بهر شهر و شۆری تیوان
عوسمانی و ئیرانی به کاندایۆ که لک لی وه رگرتن ئە گریته خۆی
و ههر بهو ناویشه وه واته «جافی مرادی» ناوژان و به ره که ی
تریشیان که پیتان ئە لین «جافی جوانرۆ» ههر له ئیران
ئە میننه وه .

(+) ئەم زانیاریه م له کتیبه به نرزه که ی خوالیخۆشبو
مامۆستا (علاءالدین سجادی) م وه رگرتوووه که له ژیر ناویشانی
(میترووی ئە ده بی کوردی) به خوینهری کوردی به ریز پیشکش
کراوه (لاپره کان ۴۶۹، ۴۷۰، ۴۷۱، ۴۷۲) چاپی یه که م به غداد

• ۱۹۵۲

- سور میری -

هۆزیکى كورده و له خانه قین و دێهاته كانى ده و روپشتى
جى گیر بوون و بهم جوړه ی خواره وه بوون :
قیره كان سه روکه كانیان

۱ - قه يتول قه نه حاجی

۲ - تونك خليل ئاينه

۳ - كلاوايى كوينا خه تول

۴ - مامه جان تاماز

۵ - خى وه لىان على جان باوه جان

گه و ره ی ئەم خێله واته «سورمیری» حسین به گك بووه
دوای ئەو بابا به گك كراوه به سه رخیل و دوای ئەو حاتم به گك
بووه به سه روکیان . كه حاتم به ك مرد . . محمود به گیان،
هه لێژارد بو سه روکایه تی ئەم سه روکایه تی به ی دوای مردنی بو
حسین به گی كورى مایه وه . . حسین به گیش له سالی ۱۹۲۶
هاتویه دنیاوه و ئیسته له شاری به غدا ئیسته جی به .

شوینی ئەم هۆزه . . قهزای خانه قینه . . به تاییه تی عه لیاوا و
حاجی قه ره و قه لای ودك خێله كهش خۆی په یوه ندى به كى

باشی له گهڼ خپله کورده کانی تر دا به تايبه تي — باجه لان و ده لږ
و تاله بانې دا و نه و هوژاندها هه يه که له ده ورو بهرې قه زای
خانه قيندا جي گير بوون •

(+) نه م زانيار يه م له کاک (حسين محمود به گک)
سه رخیلی (هوژی سوره میری) خو ی وه رگرتووه که سالی
(۱۹۳۶) له شاری خانه قین هاتوته ديناوه وئیتساکه له گهر کی
(الثوره) له شاری به غدا داده نیشی •

Handwritten notes in Arabic script at the top of the page, including the word 'القبائل' (tribes).

Handwritten notes in Arabic script, appearing to be a list or index of tribes and locations.

**Notes on Kurdish Tribes on and beyond
the borders of Mosul Vilayat and westward
to the Euphrates. [By. F. J. R.] July - 1919.**

(به‌شی دووم)

(هۆزه‌کانی به‌رزاییه‌کانی روبروی دیچه)

خیلی نه‌بو تاهیر

هۆزیکمی بچووکه . . له ناوچه‌ی خوارووی - خه‌ربووت -

تیشته‌جی به . . نه‌لین گوايه نه‌مانه به‌نه‌ژاد عه‌ره‌بن . (؟) .

— خیلی عالیان — ئالیان « Alian »

سه‌ر خیتله‌کانیان

۱ — «شیخ محمد» ی ماران : بیست دئی هه‌یه له

ده‌شته‌کانی نه‌م ناوچه‌یه په‌رشی و بلاون .

۲ — اسماعیل حافظی برهات : خاوه‌نی چل دی یه‌له

ده‌وروبه‌ری گرده‌کانی ژوورووی ریگه‌ی جه‌زیره

— نصیبین — که (۳۰) میل له‌قه‌زای «نصیبین» هوه دووره .

شوین : باکوری ریگه‌ی جزیره — نصیبین —

(X) نه‌م به‌شه ده‌قی وه‌رگیراوی کتیبه‌که‌ی [E. J. R.] .

هٲز : «۱۰۰» خٲزان و «۵۰» ٲه سب و «۳۰۰» ٲفه نك
خاصه ته گشتي به كانيان :

ٲه مانه نيسته چٲن و کاتي خوي باجيان به شيخاني « شمر »
ٲدا .

● علي دينلي (Ali Dinli)

● هوٲزيکه سر به به کيتي هوٲزاني به رزايه .

● عليخا « Alikha »

● تيره به که له کومه لي هوٲرکي .

● ٲه ليکان « Aliqan »

● سرخيٲل . . حاجي ٲومه ر

● شوٲن . . سعيرت

هٲز . . « ٲ۰۰ » خٲزان

● ٲه م هوٲزه سر به به کيتي هوٲزه کاني ميرانه .

● ٲه راييه « Arabia »

● تيره به که له کومه لي هوٲرکي .

● ٲارناس « Arnas »

● تيره به که له کومه لي داکشوري .

● ٲاتوشي « Atushi »

● سرخيٲل : - اسماعيل ٲاغا .

● شوٲن : - خواروي هٲلي گويان تا ٲه گاته گه لي سندی و

له ويشه وه بو قوشاب .

● ٲه زناکور « Aznaqur »

• سه‌رخیل : - احمد يوسف .

• ژماره‌ی دیکان : - « ۳۰ » دئی .

• ژماره‌ی خیزان « ۲۰۰۰ » خیزان

• ژماره‌ی ئەسب « ۵۰ » ئەسب .

شوین : - قه‌زای « نصیین » به تایه‌تی روژه‌لاتی باکوری

• ئەم قه‌زایه .

• نیشانه هه‌ره دیاره‌کان : - خیلکی هیمن و ژیره .

• کاتی خوی باجیان به شیخانی « شمر » داوه .

• بدر علی « Badarali »

• سه‌رخیل : - به‌کر به‌گ .

• شوین : - بیست میلک دووری ناوچه‌ی باکوری

• ئورفه نیشته‌جین .

• هیز : - « ۲۵۰ » تهنگ .

• به‌رین « جومانی » (Barin)

• سه‌رخیل : - اسماعیل کوری داود

• شوین : - زوخ

• هیز : - « ۷۰۰ » تهنگ

• بار گوهان « Barguhan »

• خیلکی سه‌ر به‌یه‌کیتی خیلی میلی‌یه‌کانه .

• باراهان « Barahan »

• هۆزیکه‌ی بچووکه له « وامه‌د » له ناوچه‌ی دیاربه‌کر جی‌گیره .

● بهروار « Barwar »

سه رخیل : نه ناسراوه ●●

هه رچه نده «رشید به گ» که له تیره ی بالایه و له رووی جینگه
و ریگه و دوه له مه ندی و هیژ و هه لکه و توو یه تی ناسراوه به لام
ئه هم خیله سه رو کیککی بهرز و زور ناسراوی نیه •

● تیره کان : ژیری و بالآ

سه رو که کانی ژیری : محمد صالح ئاغا ●● محمد ئاغا ●●

طاهر ئاغا ●● محمد و طاهر کوپری

«حسن ئاغا» ن که پیسته مردووه •

هیژ : «٤٠٠» تفهنگ

سه رو کی بالآ : طاهر به گ : نه یاره به رام به رشید

به گ و موسی به گ •

هیژ : «٧٠٠» تفهنگ

شوین : تیره ی ژیری له و دۆله ی که ئه که ویتته

خوارووی «گاره داغ» ه هوه ●● له باشوری

ناوچه ی «ئامیدی» جی گیرن •

تیره ی «بالآ» ش له و دۆله دا که ئه که ویتته تیوان

«سه ئامیدی» و «یشلی داغ» نیشه جین •

نیشانه ی تهوا و دیاریان :—

لهم دوو تیره یه دا * تیره ی «بالا» زیاتر نه ریتی تاییه تی
 عه شره ته که ی پاراستوه * به لام له رووی شارستانیتی یه وه که مین
 دواکه و توره * نه شتوانین بلین نه وه کانی هیمن و له سه رخون
 بیچکه له مانه ش جوتیاری باش و جالاکن * جهنگه کانی
 جیهان زبانی گه وره یان لیداون و عوسمانی یه کانش بچ به زه بی
 و نامه ردانه تیان که و تون و باج و سهرانه یان لی (سه ندون) و
 سوخره یان پی کردون * به تاییه تی تیره ی «ژی ری» نه و
 ستامکاریانه ی زور جه ژت *

«پیاوه کانی نه م خیله * که ناوداربن» :-

رشید به گ * پیاوی ناودار و ناسراوی نه م هوزیه *
 عوسمانی یه کان کاتی خوی باپیره گه وره ی نه م پیاوه یان که
 ناوی «موسا به گ» بو * که پشتا و پشت سه ر خیل ی نه م
 هوزیه یان کردوه * له سه ر خیل ی لایرد به م لایردنه ی «موسا
 به گ» *

ناکوکی یه کی گه وره که و توته نیوان «رشید به گ و موسا
 به گ» وه * به لام نه وه ی که لیره دا مه به ست بچ نه وه یه که
 «رشید به گ مروقیکی زور هیمن و له سه ر خۆودانایه و بو
 چاره سه رکردنی گیر و گرفت همه میسه باوه ری وایه که به
 ناسایش کاره که بپرینیتته وه و دوور بچ له ده ستدانه چه ک
 * پیاوانی ناودارانی تری نه م خیله * وه ک عثمان به گ وجیل

به گ و نسیم به گ . . بودلن و لای خیلکه که یان نه و نده بایه خدار
 نین . . هۆزی «ژیری» یش له عثمان ئاغا به ولاده که له هه موویان
 دنیادیده تر و داناتره که سیککی وا بایه خداریان تیدانیه . . چونکه
 محمد صالح ئاغانان نه ک هه ر بئ دهسه لاته بگره زوریش به دناوه
 . . «محمد ئاغا» ش هیشتا هه رزه کاره و تاقی کردنه وهی که مه
 و «طاهر ئاغا» ی برای خه ریکی چه ته یی به ورئ گری به . . ماوه یه ک
 له مه و بهر گیرا و ره وانهی به ندیخانه ی موسل کرا . شوباتی
 سالی ۱۹۱۹ توانی خۆی ده رباز بکات . . له و کاته وه تا نه مرۆ
 له و چیا یانه وه کو «یاخی» یه ک نه زی .

● بیرازی ، Berazieh

خیلیکه . . یا خود کۆمه لیکه - له وه نزیکتره که یه کیتی -
 - یه کی هۆزانه بن نه ک خیلک . . هه م هۆزانه هه ر له کۆنه وه
 له هه ریمی «سیروج» نینشته جین و یه کیتی یه که یان له م
 هۆزانه ی خواره و پیکهاتوه :-

هۆزه کان	پیش جهنگ . . مزارهی خیزانه کانیان
۱ - کیتکان	۷۰۰ خیزان
۲ - شیخان	= ۶۰۰
۳ - ئوکیان	= ۷۰۰
۴ - شه دادان	= ۷۰۰

=	۷۰۰	۵ - علی دئلی
=	۷۰۰	۶ - معافان
=	۵۰۰	۷ - زروان
=	۸۰۰	۸ - پیچان
=	۱۰۰۰	۹ - دینان
=	۵۰۰	۱۰ - قهراج
=	۱۰۰۰	۱۱ - میر
=	۳۰۰	۱۲ - دیدان

سه روکە کان :-

- ۱ - شیخ تۆل سه روکی هۆزی شیخانه
- ۲ - محمد کوری عه بدی سه روکی هۆزی بیجانە داب و نه ریتی ئەم هۆزانه :-

ئەم هۆزانه له بنه رە تدا کوردی ناوچه ی «وان» ن ۰۰ له سه رده می گرانی یه کی کوشنده دا بو ئەم ده شره کۆچیان کردوو هه ندیکیان بوونه ته عه ره ب و ئیسته جل و به رگی عه ره ب له به ر ئەکه ن و به عه ره بیش ئەدوین ۰۰ به شیکیان نیچه گۆچه رین و ئەوانی تریان کۆچه رن ۰۰ ئەلین ئەمانه گوايه جه رده و رئی گری زۆر ئەکه ن له گه ل ئەوه شدا ۰۰ وه ک که سانی زیره ک و کارامه و پیشه زان ناوبانگیان هه یه .

● به شیرى «بشیری» « Bisheri »

سه روک :- ئیبن محمود علی

شوين :- بشیری

هیز :- « ۲۰۰ » تهنگ

« Bojak »

● - بوجاق

هۆزیکى ناوچیاہ و له ناوچہی سیفریک جی گیربوه
• تهلین تهم هیزه یه کیتی به کی له گهل هۆزانی قهرهچ و هوشن
•• به سهروکایه تی قهساب شیخو پیکهیناوه •

« Haikessen »

● - هایکسین

هیزیکى بچووکه و نیشه جی نریک ناوچہی سیفریکه •

« Batwan »

● باتوان

شوين :- دایه « Dieh »

ژماره ی خیزان :- « ۲۰۰ » خیزان

• تهم هۆزه سهربه یه کیتی هۆزانی میرانه •

● بیرافی « Beravi »

تیره به که له کومه له ی هویرکی

● چیمیکان « Chemikan »

• تهم خیله سهربه یه کیتی هۆزانی میلی به •

● چیارهش « Chiaresh »

• تهم خیله سهربه یه کیتی هۆزانی میلی به •

● کیکى « Kiki »

•• سهروک عبدالرحمن

شوين : هاوینان .. ده و روبه ری روباری جاغ جاغه
زستانان .. قهره ج داغ *

ژماره ی خیزان : « ۱۲۰۰ » خیزان
خیلیکی نیمچه کوچهری په .. نه لین گوايه به رهچه له ک
نه چنه وه سهر شازاده په ک که کاتی خوی خه لینه کانی عباسی بو
به ریوه بردنی ناوچه که ناردوو یانه ته نه م شوینه .. سه رو که کانیان
زور له خویان باین و خویان به نه وه ی نه و شازاده تیرده راوه
داپه پین و به چاوپیکی سووک ته ماشای خیله کانی تر نه کن *

سه روکی نه م خیله « عبدالرحمن » ه که پیاو یکی خوینده وارو
دنیادیده په و شاره زایه کی باشیشی له کیشه کانی میژوودا هه په *

● چومار « Chomar »

سه روک .. خلیل ئاغا

شوين .. ناحیه ی « هه باک » که نه که ویته

باکوری روژه ه لاتی قه زای « نصیین » ه وه

« پروانه خیلی سارهان »

● داخوری « Dakhori »

سه روک .. فرحان ئاغا و شکری ئاغا

شوين نه و شوینه ی که نه م هوزهی تیدا جی گیره هر
بیست میلیک سه رووی روژه ه لاتی قه زای « نصیین » که وتووه
وماوه په ک باجیان به « علی عبدالرزاق » ی گه وره ی عه شره تی
« شمر » نه دا *

«فرحان ناغا» ش که یہ کیکہ لہ سہروکہ کانی ہم خیلہ
 کابرایہ کی گیتڑ و وپڑو نہ خیندہ وار و تہوہ زہلہ و تہ لین ہم ہوزہ
 لہ «شیرناخ» وہ ہاتوونہ تہ ہم شوینہہ •

● کومہ لہی داکشوری « Dakshorigrup »

سہروک :- عزالدین قصر :- بہ یہ کئی لہ سہروکہ
 باش ناسراوہ کانی ہم کومہ لہ دائہ نری و سہروکیاہ تہی ہم تیرانہی
 خوارہ و ہوشی پی سپتہ داروہ •

۱ - قہراجواز - ۲ رامان - ۳ ہہ باسبانی -

ہم سہروکہ کہ «عزالدین قصر» ہ تہ توانی «۱۵۰۰» چہ کدار بو
 شہر بہری بکات ۰۰ لہ مانہش «۸۰۰» چہ کداریان بہ چہ کی
 سووک و بچووکہ وہ تہ توان بہ شداری جہ نگہ کہ بکن •
 تیرہ کان ژمارہی خیزان ژمارہی گوند سہروکہ کان

۱ -	ٹارناس	۵۰۰	۵	محمد صالح
۲ -	قہراجواز	۱۲۰۰	۱۱	ابراہیم ناغا
۳ -	رامان	۶۰۰	۸	محمد ناغا
۴ -	حسن کہیف	۸۰۰	۳	حبیبی سعداللہ
۵ -	حہسار	۷۵۰	۱۵	اساعیل
۶ -	کولیکہ	۳۰۰	۱۵	صالح ٹیبین
				ساروخا
۷ -	ہباسبانی	۳۰۰	۱۲	عزالدین محمد
				صالح ناغا
۸ -	شامیخہ	۶۰۰	۷	عزالدین رشید

شوین :- ناوچہی سہرووی قہزای میدیات

چاکترین نیشانه‌ی دیاریان :

سەرۆکی بالای ئەم کۆمه‌له - عزالدین قصر -

سەرۆکیکی لیپاتو و گرنگه .. له گه‌ل «علی پۆتی» سەرۆکی خێلی «هویرکی» که مێ ناکۆکه و به‌وه هه‌رگیز قایل نابێ له‌گه‌ل ئەو هۆزانه‌دا په‌یمانی هۆزایه‌تی یه‌ک‌بوون به‌ستی که سەر به «علی پۆتی» ن .. وادیاره که ئەم «عزالدین» ه‌ چهند که سێکی کوشته‌یی .. سالی رابوردوو «سالی ۱۹۱۸ - وه‌رگیر» له‌م ناوچه‌یه‌دا شوپشیکێ گه‌وره‌ دژی عوسمانی به‌کان به‌پابوو .. عوسمانی به‌کانیش درنده‌نه‌ هێرشیان برده‌ سەر قه‌لا محکمه‌که‌یان و داگیریان کرد .

ئێسته‌ عزالدین په‌کی که‌وتوووه .. پیری و نه‌خۆشی کۆله‌یان کوتاوه‌ پاش ئەوه‌ی چه‌نگ تهاو بوو واته - جه‌نکی جیهانی یه‌که‌م (وه‌رگیر) که‌مێ به‌لای ئێمه‌دا دای ئەتاشی - واته به‌لای ئینگلیزه‌کاندا (وه‌رگیر) له‌م دوایه‌دا گه‌لێ شتمان دهرباره‌ی ئەم کابرایه‌ زانی له‌وانه‌ش ئەوه‌ بوو که ئەم پیاوه‌ وه‌ک جارێ له‌ناو خه‌لکدا ریزو قه‌دری نه‌ماوه‌ و زۆربه‌ی خێلانی ده‌ورو به‌ری له‌ ده‌ست ناپیاوی ئەم کابرایه‌ سکاالیانه‌ و بێجگه‌ له‌وه‌ی که کاری هۆزه‌که‌ی خۆی گرتۆته‌ ده‌ست ، کاروباری خێلی دێرفیریش واته به‌شی تیره‌ی ژیری به‌ریوه‌ ئەبات و سه‌رباری ئەمانه‌ش هه‌لوێستی رامیاری زۆر روون نیه‌ به‌لام ئەوه‌ی که چاوه‌ڕێی ئەکری ئەوه‌یه‌ که ئەو ساردیه‌ی ئێوان ئەم و علی بو‌تی دا هه‌یه‌تی به‌م زوانه‌ نه‌مێنێ .

داکشوری تامینی

((Dakshori Tamini))

سەرخیل : - احمد میھی - ئەلین ئەم کاربایە لەگەڵ
ئینگلیزدا زۆر نەرمە *

ژمارەى گوند ژمارەى خیزان ژمارەى ئەسب ژمارەى تەنگ

۲۰۰

۲۰

۳۰۰

۶

شوین : - لە سەر ووی « نصیین » بە درێژایی دوۆلی گار گارە
نیشتەجێیە و پیاوانە دام و دەزگا کانی هێلی ئاسنینی ئەلەمانیان
•• ئەوەی لە « نصیین » هەو تێدە پەری •• پاراست و یەکی ئە
خالە روونا کە کانی ئەم خێلە ئەویە کە پیاوانە لە گەل هاوولاتیانی
فەلەدا ئەجوولیتنەو و هەمیشە پە یوہندی دوستانە تیان لە گەلیاندا
پتەو بوو بەلام لە گەل هۆزە کانی « علی پۆتی » دا ناکوکە *

● داشی - Dashi - تیرە یە کە لە تیرە کانی هۆزی میلی •

● داسیکان - Dasikan -

هۆزیکێ کوردی تیکە لاوہ •• هەندیکیان فەلەن و ئەوانی

تریان یەزیدین •

شوین : - تور عابدین

هیز :- ۹۰۰ خیزان •

● دیدیرا - Dederá -

سه روک - محمود کوری موسلی

شوین - (هیرونی)

نهم هوزه سهر به یه کیتی خیله کانی میرانه -

● دیرئی فییری - Dereveri -

نهم هوزه سه روکیکی ناسراوی وای نیه که شایه نی ناوه پینان

بی •

شوین :- قهزای سوور

تیره	خیزان ژماره ی گوند	سه روکه کانیان
۱ - باندا ژوور	۲۵۰	۵ عبدالحکیم به گک
۲ - باندا ژیری	۲۵۰	۵ گوکری کوری
		عیساو توفق حه مه

ناکوکی یه کی بی وچان له ناو نهم دوو تیره یه دا هه یه •• له و
نه جی جهنگی جیهانی کاریکی زوری نه کردیته سهریانو سهر
به هیچ لایه ک نین و که سیش ده سه لاتی به سهریاندا نیه و نه توانن
به جووته «۱۵۰» تفهنگی نوئی و «۵۰۰» تفهنگی کون ناماده بکه ن
به لام هوهی که دیاره تیا یاندا هوهیه که دزیان زوره و

تیره ی - ژیری - یش له م دوا یبه دا له گه ل -

عزالدين قصر - ي سەر خېلى كۆمەلەي داكشورى - دا پەيمانى
بەستوۋە *

● دېر مامۇكە - Dermamuka -

تېرە يەكە لە كۆمەلەي ھوئىركى

● دېر شېر [Dersheir]

سەرۆك - عمر كورى عمار

شوين - دېر شېر

ھېز - ۶۰۰ خېزان

● ديدان - Didan -

ئەم خېلە سەر بە يە كىتتى خېلە كانى بە رازىيە *

● دىنان - Dinan -

خېلىكە سەر بە يە كىتتى خېلە كانى بە رازىيە

● دوركان - Dorkan -

شوين : - دامىنى چىاي تور عابدين

ھېز : - ۱۲۰ خېزان - ھەندىكىان بە زىدين

● دودى كانلى - Dudikanli -

تېرە يەكە لە خېلى مىللى *

● دومانا - Durmana -

تېرە يەكە لە كۆمەلەي ھوئىركى

● عليا - Elia -

خېلىكە سەر بە يە كىتتى خېلە كانى مىللى يە

● دەنان [Danan]

تېرە يەكە لە تېرە كانى ھۆزى مىللى

● ئەلكاوات - Elkawat -

تیره یه که له خیتی میلی

● فهوقانی - Fouquani -

تیره یه که له خیتی ئومریان

● گه روسی - Garusi -

سه رۆك :- عمر كوری شاهیر

شوین :- گایه ر سه ر

هیز :- ۳۰ خیزان

ئهم خیله سه ر به یه کیتی خیله کانی میرانه •

● گویان - Goyan -

ئهم خیله سه رۆکیکی جینگه و ریگه دار و ناسراوی نیه •• به لام

«عوسمان به گ» ناویکیان هه یه •• وهك ده رئه که وئی له ناو

ئهم هیزه دا له هه موویان گرنگتر و به ده سه لات تره - ئهم

خیله مل هور و سه ر کیشه و هه موو دهم کانگای ئاژاوه و شه ر

نانه وه بووه بو میره کانی عوسمانی و ئینگلیزه کان •• خیتیکه

هه میشه له شوینه سهخت و دژواره کاندازیاوه •

هیز - ۴۰۰ تفه نگ

شوین - خیتیککی دزه و له سه ر سنور بیست میلیك دووری

باکوری زاخۆ دائه نیشن و به لام به زۆری له ده ورو به ری ویلا به تی

موسل جی گیرن •• سه رده می ئاماده کردنی ئهم راپۆرته «سالی

۱۹۱۹- وه رگتیر» په یوندی تیوان ئهم خیله و خیتی «سیندی»

و «سلیقانی» درواسجی باش نه بوو . . له گه ل نه وه شدا که و ته
 بهر به ره کانی کردنی فه له کان و نه م بهر به ره کانی کردنه ش بو و به هوی
 نه وهی که شیرازهی ناسایشی ناوچه که به گشتی تیکچی و نه م
 کاره ش له لایه ن «عبدالرحمن ناغای شیرناخ» هوه پشتگیری نه کرا
 و هان نه درا . . به تایه تی نه و شهر و شورهی له م دوایه دا
 بوون به هوی کوشتنی «کاپتن بریستون» نه فسه ری رامیاری و
 لپراسراوی سه ربازی ئینگلیزه کان که له لایه ن گویانه وه
 له ناوبرا .

● گولیکا - Gulika -

به شیکه له کومه لهی داکشوری

● گهر گهری - Gargari -

سه رو که کان - سلیمان ناغا - ابراهیم خلیل ناغا - حوسنی
 ناغا .

شوین - ههر له گهردی ناویراته وه تا نه گاته ناگری جیگهی
 ژیانی نه م خیتله یه .

هیژ - دوو سه د تفه ننگ .

ژمارهی خیزان - ۵۰۰ خیزان .

نه مانه به گشتی له ده وار و خپوه تدا نه ژین و کشت و کان
 نه که ن و نه شلین - که به ره گه ز نه چنه وه سه ر عه رب . به لام
 دوانیان به کوردی کرمانجی یه .

● هه باسبانی - Habasbani -

تیره به کی خیلای داکشوری به •

● حاجی به یرم - Haji Beiram -

به کیکه له

خیلیکه ناسراوه کانی ناوچهی بوټان - وه رگیر -

وسه ربه به کیستی خیله کانی میلی به

● حه سنیه کان - Hassanekan -

● خیلیکه سه ر به به کیستی خیله کانی میلی •

● حوسن که یف - Hassankaif -

تیره به که له کومه له ی داکشوری

● حه سار - Hassar -

تیره به که له کومه له ی داکشوری

● هویرکی - Hawairki -

سه روک :- علی پوتی • نه ک هه ر گرنگترین بگره به هیترین

سه روکی ناو نه م خیله به •

تیره کان ژماره ی گوند ژماره ی خیزان سه روکه کان

۱ - عه لیخا ۱۵ ۶۰۰ ۱ - هوتو کوری

حسین عمر

۲ - عوسمان صالح

۳ - علی بوټی

۲ - سه یدا ۱۰ ۷۲۰

۳ - دیرمامو کا ۱۵ ۵۰۰ خلیل زاده

۴ - صالحه	۶	۴۰۰	حسن حمه صالح
۵ - ميززاک	۱۲	۰۰۰	رهمه زان اسماعيل
۶ - پيراقى	۱۲	۶۰۰	عوسمان عه بدى
۷ - عه ريه	۵۰	۲۴۰۰	عبدالکريم
۸ - دومانا	۱۲	۷۰۰	محمدى عليکو
۹ - قه ره عه ليکا	۱۷	۱۵۰۰	يوسف سليمان و عوسمان

«على پۆتى» ده سه لاتیشى ئە گەر به سەر ئەو خیتلانه دا نه بئ
 ۰۰ ئەوی راستی بئ ۰۰ له ناو گه وره پیاوانی ئەم هۆزه دا ئەوی
 گرنگ و شورەت و ناو بانگیکی زۆری هه بئ هه ر ئەوه چونکه
 دهستی له ناو تیره ی «عه لیخا - سه یدان - دیر مامۆکا، ساله بی
 ، ميززاک» دا به باشی ئەروات و ئەتوانی «۲» هه زار سواریک
 بۆ جهنگ به ری بکات و هه زار له مانه ش به لایه نی که مه وه
 هه ریه که ی له (۲۰۰) تا (۳۰۰) فیشه کی پئی به ۰۰ به لام ئەوه هه یه
 که ئەم یه کیتی به تا سەر نیه و له وانیه که کوت و پیر ۰۰ له
 هه موو کات و سه رده میکدا یه کیتی به کی تر سەر هه لدات .

چونکه «على پۆتى» هه رچه نده توانی یه ک له دوای یه ک
 ده راوسیکانی هه موو سەر کوت بکات و بیانخاته ژیر ده سه لاتی
 خۆیه وه به لام نه پۆراوه قهت خۆی له هۆزی «شیرناخ» سادات
 و ده سه لاتیان به سه ردا په یدا کات ۰۰ بۆیه په یوه ندی تیوان
 هه ردوولا ئیسته باش و پته و دامه زراوه .

سالی ۱۹۱۹ له گهڙ «عبدالکریم» سرڅوکی هم هیزه دا
ټیکچوو . . شهره که هرچنده زور گرم نه بوو که له
ټیوانیانه په یدا بوو . . به لام «علی پوتی» توانی به سر
«عبدالکریم» دا سرکه وی و همه سرکه و تنهش زوری نه خایاند
چونکه «عبدالکریم» توانی هیزه تهره بوو کانی کوبکاته وه و
جاریکی تر شهر له گهڙ «علی پوتی» و هوزه که یدا بکات و دهری
بخات که نه گهر له «علی پوتی» به هیزتر نه بی له و که متر نه .

به هر حال . . ئیسته «علی پوتی» ه سر په رشتکاری
کاروباری خیلې «سارهان-چومار-وسولکانه» و هم خیلانه
هرچنده په یونديان له گهڙ خیلې «هویرکی» «علی پوتی» دا باشه
. . نه وهی شایه نی باسه نه وه یه که هم خیلانه له گهڙ «علی پوتی»
جیاجیا سه ودا نه کهن .

له حزرانی سالی ۱۹۱۹ دا نه وه بیسترا که «علی پوتی»
نه یویست دست به سر مه لبه نده میری یه کانی ناوچه ی میدیاتدا
بگری و سر نه که وت و نه نجای نه هم کارهش له گهڙ لقیک
سربازی عوسمانیدا که وت شهره وه و هر دوولا هیجان به هیچ
نه کرد .

● هیسولیه - Hisulich -

هم خیله سر به یه کیتی خیلانی میلی به

● هوشن - Hoshin -

هوزیکي چاییه . . له ناوچه ی سیفیریک جی گیر بوون

تھلین لہ گہل ھۆزی «بوچاک و قەرەچ» دۆستنی !

● ئەسیادات - Isiadat -

ھۆزیکە سەر بە یەکییتی ھۆزانی میلییە

● جیلایان - [Jelayan]

سەرکردەکان :- رسول ئاغا - صادق ئاغا .

ناوچە :- دیە - Dieh -

ھیز :- ۴۰۰ - تھەنگ

● ژیرکی - Jerkieh -

سەرکردەکان :- سامۆ کوری تامۆ - عبدالرحمن خانجی

ناوچە :- رۆژھەلاتی گۆیان - کەناری روباری خاپور

- لہ بەیت شەباب .

ھیز :- ۳۰۰ تھەنگ

● کالیندەلان - Calendalan -

سەرۆکەکان :- عبدالقادر داروغ - لہ گہل اسماعیلی کوری

ابراھیم پاشای میلی لہ شوباتی ۱۹۱۹ تاوہ کو ئیستە کە تەموزی

«۱۹۱۹» یە لہ دیار بە کر لہ بە ندیخانە ی عوسمانی یە کان توندکراون

ناو ئەم خێلە دا ئەوی جیحی عبدالقادی گرتۆتەوہ . . «قەساب

شیخۆ» یە کە دیارە و گوا یە لە لایەن ھۆزەکانی ناوچە کە و ھۆزی

«بوچاک و ھۆشن» ەوہ پشتگیری ئەکری .

ناوچە :- رۆژ ئاوا ی (دیار بە کر) لہ سەر ریگە ی سیقیرک .

هیز: — (۸۰۰۰) نهنك و ههر خیلکی «کالینده لان» به ته نبا
«۱۲۰۰» خیزانه •

میزووی ئەم خیلە: —

ئەلین گواپه ئەم هۆزه له بنه پره تدا تورکمان بووه ۰۰ له و
تورکمانانە هی ناوچه هی رۆژئاوای «ئەنه دۆل» به لام وهک
خۆیان ئەگپه نه وه کاتی خۆی «سولستان سلیم» دوای ئەوهی
خیلی «زیره کی و تریکان» و چەند خیلکی تری کوردی له م
ناوچه په دا دهر به دهر کرد و له شوینی باو باپیرانیان دووری خستن
و له سه ر ئەورینگه ناره و ارمیاری په به دناوهی که به تورک کردنی
ئەو هۆزانهی که تورک نین په رش و بلاوهی پین کردن و ئەمانی
هیناوه له جیاتی هۆزه کورده کان که ره وانە هی رۆژئاوای
«ئەنه دۆل» کردوون له و پپه دا دایناون که له بنه پره تدا له شوینه
به رزه کانی «قه راجه داغ» ئەژیان و به هاتیان بو ئەم ناوچه په ی
که خاکی کورده و پپیان ئەلین «قه ره جیحی» زۆر زوو له گه ل کورد
— کانی ده و رو به ریاندا دۆستایه تی و تیکه لاویان په یدا کردووه و
له ریگه ی ژن و ژن خوازی په وه بوون به خزم و له وده مه وه ورده
ورده به ریگی کوردیان له بهر کردووه زمان و نه ریتی تورکمانانە هی
خۆیان له بیر چۆته وه و بوونه ته کوردیکی ته واو و زمان و دووان
و کردار و جل و بهرگ و ئامانج و ناویشانی جیاواز ان له گه ل
کورده کاندانیه و چەند هۆزیککی کوردی کۆچه ری تریش به
نیازی ئەوهی فه رماره وایانی عوسمانی چاویان لپیان پین تیکه لاویان

بوون . . چونکه ئەم «قەرەجیجانە» لەو دەمەووە کە (سولتان سلیم) لەم شویتەیی داناون لەلایەن فەرمانرەوایانی عوسمانی یەووە بۆ دڵنەوایی کردنیان یارمەتی زۆریان بۆ ئەهات .

«قەرەجیجانە» ھۆزیکێ نیمچە کۆچەرین — دواکەوتوو ملھور و جەر بەزە و توورپە و چەقاوہ سوون و زوربەیان ریی گری پیشەیانە و ئەوی راستی بێ ئەمانە لەکە یەکی تاریکن بە روخاری بێ گەردی کوردەوہ . . ژمارەشیان رۆژ بە رۆژ زیاد ئەکات چونکە دەرگیان ھەمیشە لەسەرپشتە بۆ بێ کەلک وراکردووہ نالە بارەکانی ھۆزەکانی تر .

● قەرەجوتن Karajus

تیرە یە کە سەر بە کۆمەڵی ھۆزانی داکشوری یە .

● کیلان دڕین Kelandrin

ھۆزیکێ بچوو کە لە دەورووبەری گوندی گەگەری دائەنیش کە ئەکەوتتە سەر رییگەیی (ماردین — نصیبین — ھوہ) دئی یە کە تەنیا (۲۰) میلیک لە «نصیبین» ھوہ دوورە .

سەرۆکەکان : — احمد ئاغا و محمود ئاغا .

تیبینی : — ھۆزیکێ تریش ھە یە بە ھەمان ناوہ . .

لەوہ ئەچێ کە ھەردووکیان لە بنەرەتدا یە کێ بن بەلام ھۆزی

دووم ئیستە سەر بە یە کیتی ھۆزانی بەرازی یە

Kelish

● کیلیش

تیرە یە کە لە ھۆزی میلی

● كيركا Kerka

ناوچه : قهزای جزیره

هیتز : ۱۰۰۰ خیزان

• ئەم ھۆزە سەر بە یەکییتی ھۆزانی میرانە .

● کیاتکان Keyatkan

• ھۆزیکى سەر بە یەکییتی بەرازی یە .

● خالیجان

• بەشیكە لە یەکییتی ھۆزانی میلی .

● خالكا .. خالكیه Khalkeih

• سەرۆكەكان : غەربى ئاغا و حاجى كورپى حسن .

• ناوچه : ھاوینان سەر ووی شیرناخ .. زستانان ناوہ راستی

• ریگەى زاخۆ و جزیره .

• هیتز : ۱۰۰ تھەنگ .

● خالە جارى Khalajari

• ھۆزیکە سەر بە یەکییتی ھۆزانی میلی یە .

● کچان Khaljari

• سەرۆك : یوسف ئاگای رەشسپی

• هیتز : ۲۰۰ تھەنگ .

• ناوچه : کەنارى دەستەراستی روبرارى دیجلە نزیكەى

دورگەى دیوتان و جزیره «

• ئەم ھۆزە سەر بە یەکییتی ھیزانی میلی یە .

● كىكى Kiki

• پروانه تېيىنى يە كە مان كە لە سەر خىلى «چىچىه»

● كىران (Kiran)

• تىرە يە كە لە ھۆزى مىران

● كۆھسار - Kohsar -

سەرۆك :- ئەم خىلە سەرۆكىكى ناسراوى نى يە و لە گەل
ئەو ەدا .. خىزانى «ئىل بە گلەر» كاروبارى ئەم خىلە ئە گىرى
كە خەلكى قەزاي «سوورن» و كويخاي دىگانى ئەو قەزايەن،
ژمارەى گوندىگان :- (۱۰)

ژمارەى تەنگ :- ۵۰ تەنگى نوئ و (۲۰۰) تەنگى جۆار
• و جۆر ناوچە :- قەزاي «سوور»

ئەم خىلە دزو و جەردەى زۆرە و بە ئاسانى دەستيان بە سەردا
ناگىرى .. سالانى جەنگ سەدى دەى ئەندامانى ئەم خىلە لە
• ناوچوون

● كۆم نارىش - Kumnaresh -

• تىرە يە كە لە يە كىتى ھۆزانى مىللى

● معافان - Ma'afan -

• ھۆزىكە سەر بە يە كىتى ھۆزانى بەرازى يە

● ماھى للامى - Mahalami -

• سەرۆكە كانى ئەم خىلە لە «كافرھەوا» دانىشن

• ناوچە :- قەزاي مىديات

۲۰ ۲۵۰۰ خلیل به‌گ

حسن به‌گ

خاسیه‌تی گشتی : مامی ئەم سه‌رۆکه‌کانه‌ی سه‌ره‌وه که «خلف به‌گ» ه‌ له‌م دوای یه‌دا عوسمانی به‌کان گرتیان وله سیداره‌یاندا ۰۰ که‌چی له‌گه‌ڵ ئەوه‌شدا ئەم دوو سه‌ر خێله‌ له‌گه‌ڵ عوسمانی به‌کاندا ناکۆک نین و ئەئین به‌لامانه‌وه هیچ گرنگ نیه له‌ سیبه‌ری میری عوسمانی یاخود سیبه‌ریکی میری یه‌کی شریفه‌دا بژین چونکه ه‌ردوو لایان موسولمان .

ئەم هۆزه له‌به‌ر تینکه‌لاوی بی راده‌یان له‌گه‌ڵ هۆزه‌کانی ده‌ورو به‌ریاندا گه‌لج له‌ داب و نه‌ریت و کردوه‌ی کوردیان له‌ یادکردوه‌ و له‌ عه‌ره‌به‌کان نزیک بوونه‌ته‌وه و هه‌رئه‌ مه‌شه‌ وای لی‌کردوون که‌ زمانی عه‌ره‌بی بزانه‌ و ریک و پیک پی‌ی پدوین .

باری ئابوری ئەم خێله‌ پاش جه‌نگی یه‌که‌می جیهان باشته‌ له‌ دۆخی پیش جه‌نگیان و سه‌رۆکه‌کانیشیان هه‌ر به‌ ناو سه‌رۆکن چونکه ده‌سه‌لاتیان به‌سه‌ر ئەوانه‌ی له‌ دیکانی خۆیان دوورن زۆر که‌مه‌ و خۆشیان له‌ ناو خێله‌کانی تردا له‌ به‌ردرنده‌یی په‌وشت و سه‌تمکاری و دل‌ره‌قیان به‌دناون و دووره‌په‌ریژیشن و له‌ خه‌لکی به‌گومانن .

میژووی ئەم خێڵە : ئەوەی لە ناو ئەم خێڵەدا باوە ئەوەیە
 کە گوایه ئەمانە ئەچنەووە سەر فەلە بوون . « ۳۵۰ » سال بەر لە
 ئاماده کردنی ئەم راپۆرتە ی کە سالی (۱۹۱۹) نووسراوە
 کارەساتیک روویداوە و وای لێ کردوون کە واز لە ئاینی فەلە
 بهێنن . ئەلێن گرانی یە ک بوو کە گەنم و دەغل و دان نەبوو
 . . ئەمانیش چوونەتە لای « پاتریارک » کە یان و داویان لێ کردوو
 فتویان بو بەدات « بە ریکەوت جەژنی بەرۆژو بوونیان بوو »
 کە رێگە ی گوشت خواردنیان لە و رۆژەدا لێ نەگیری . .
 « پاتریارک » یش یە کسەر ئەمە ی پێ و توون : لە پیناوی تیربوونی
 سکی ئێوەدا چۆن من پێ بە یاسا ئاینی یە کماندا ئەتیم ؟ پرۆن و
 چاوری سەرپێچی و لە من مە کەن .

کە ئەمە یان لە « پاتریارک » بیست لە و جەژنەدا گورج کەوتە
 گوشت خواردن . . پاشان هەر بەتەواوی وازیان لە ئاینی فەلە
 هینا و بوونە موسولمان . . جگە لە زمانی زکماکی خویان کە
 کوردی یە . . بە عەرەبی یە ک شگاویش ناو ناو ئەدوین . ژنە کاتیان
 هەمیشە چل و بەرگی سوور لە بەر ئەکەن و پەچە و عەبا بە کار
 ئەهینن . . لەم دوا ی بەدا کۆمە لێکی زۆری عەرەبی دەور پشیمان
 پێ گەشت . . بە شیک لەم هۆزە ئەلێن گوایه ئەمانە بە رەسەن
 ئەچنەووە سەر هۆزی « بنی هلال » کە هۆزیکی عەرەبە و چەند
 سەد سالیکی لە مەو بەر لە دورگە ی عەرەبەو هاتوونەتە ئەم
 شوینە واتە دەشتە کانی سەر ووی قەزای « نصیبین » . . بەلام

وهك بۆمان روونه ئەم چۆره وتانه پێویستی بەلگه ئەكەن
 كه ئەمانه نیانه . . بەلام ئەوه ههیه كه له مه و بهر گرانی یهك
 روویداوه و ههوت سالی درێزه ی كیشاوه و ئەم گرانی یه ئەم
 خێله ی كردوو ه به دوو كه رته وه . . به شیکیان چوونه ته «تونس»
 و به شه كه ی تریان «مه هلامی» یه له م شوینه ی ئیسته یان كه
 سه رووی «نصیین» ه جی گیر بووه .

● ماتمیە - Matamieh -

● هۆزیکه سه ر به یه کیتی هۆزانی میلی یه .

● میندان - Mindan -

● تیره یه كه له خێلی میلی

● یه کیتی هۆزانی میلی .

میژووی ئەم خێله : سه رچاوه جۆراو جۆره کانی ئەم
 خێله میلی ته ی کورد ئەكەن به سی كه رتی سه ره کی یه وه

۱ - میلی ۲ - زیلان ۳ - بابا کوردی .

هه ر له دێر زه مانه وه وه ك میلی یه كان خۆیان ئەلین له گه ل

یه کدا ناکۆک بوون و هه میشه خه ریکی شه ر و شو بوون .

سه ره تای سه ده ی نۆزده . . سه رده می سو لتان «محسود»

سی شازاده ی مه زن ده سه لاتیان به سه ر خوارووی روژ هه لاتی

ئیمپراتۆریه تی عوسمانیدا بووه كه ئەمانه ی لای خواره وه ن : -

۱ - ایوب به گکی باپیره گه وره ی هۆزی میلی كه هه موو

ناوچه ی «جزیره» ی به ده سه ته وه بوو .

۲ - پاشا کۆره‌ی ره‌واندز که فه‌رمانه‌روایی ناوچه‌ی
سۆرانی به‌ده‌ست بووه *

۳ - شیخ صفوگ - سه‌روکی به‌دووه عه‌ره‌به‌کانی
خوارووی ناوچه‌که بووه *

ئهم سنج شازاده‌یه برابه‌تیان پیری خۆشه‌ویستی و کامه‌رانی
و حه‌سانه‌وه بووه و سه‌ربه‌ست بوون و خۆیان به‌هیچ لایه‌که‌وه
نه به‌ستیۆوه و بایه‌خیشیان ئه‌وه‌نده به‌ فه‌رمانه‌روایی ئه‌سته‌نبۆل و
والی‌یه‌کانی به‌غدا نه‌ئهدا .. به‌لام جار جارێ له ناو خۆیاندا
تیکه‌چه‌وون و شه‌ریان له‌گه‌ڵ یه‌کتر ئه‌کرد .. ئه‌نجام سولتانی
عوسمانی بریاری له ناو بردنی دان و هات به‌سه‌ر کردایه‌تی رشید
پاشا بۆ سه‌رکوت کردنیان سوپایه‌کی گه‌وره‌ی نارده سه‌ریان ..
پاشا شه‌ریکی خۆیناوی سووپاکه‌ی رشید
پاشا توانی ره‌واندز بگری و پاشای
کۆره ده‌ست به‌سه‌ر بکات و پاشان له ناوی بیات ..
هه‌ر له‌و کاته‌دا به‌شیکه‌ی تری ئهم سووپایه‌ توانی
«ایوب به‌گ» و «شیخ صفوگ» بگری و هیزه‌کانیان ته‌فر و
تونا بکات و هه‌ردوو شازاده‌یان به‌به‌ندی ره‌وانه‌ی به‌ندیخانه‌کانی
دیار به‌کر کرد و له‌وئ به‌دیلی تامردن مانه‌وه .. دوا‌ی هه‌موو
ئهم بگه‌ره و به‌رده‌یه عوسمانی‌یه‌کان به‌سه‌ر هه‌موو ناوچه‌ی
کوردستاندا زال بوون و ئه‌وی که‌مێ سه‌ری به‌رزبکرایه‌ ته‌وه
دژیان به‌و په‌ری دل په‌قی‌یه‌وه لێی ئه‌درا .. به‌لام ئهم باره

به هۆی به رپا وونی شه ری نیوان مصر و عوسمانی به کان زۆری
 نه خایاند .. چونکه «تیمای به گ» که کوره زا و جیگری
 «محمود پاشا» ی میلی بو و سه رۆ کایه تی نه و خیتله گه وره یه ی
 نه کرد .. نه م شه رهی به ههل زانی و ویستی پاشقو لئ له
 عوسمانی به کان بگری .. نه وه بو وای به باش زانی که دزی
 عوسمانی به کان پشتی مصری به کان بگری .. نه وه بو و هات
 «ماردین» ی داگیر کرد .. به لام نه م باره درێزه ی زۆر نه کیشا
 چونکه به هۆی به رپا وونی چه ند گیر گرفتیک ی ناو خو وه
 «تیمای به گ» کوژرا .

سولتانی عوسمانی دوا ی نه وه ی که سه ر له نو ی بتوانی ده ست به سه ر
 نه و ناو چه یه دا بگری هات به ته وای هیزی میلی ئابلقه دا و
 باری ئابووری ته و او په رپووت کردن .. نه م باره ناله باره ش
 درێزه ی کیشا تا «محمود به گ» ی کوری «تیمای به گ»
 پئ گه یشت و ده ستی به سه ر ئیش و کاری هۆزه که یدا گرت ..
 نه م به گزاده لاوه پاش ماوه یه کی که م توانی کوپرانکاری یه کی
 زۆر به یینیتته کایه وه — به تاییه تی دوا ی نه و یارمه تی یه ی که له
 پاشای «دمشق» وه چنگی که وت و ئیتر ریگه ی بو ته خت بو و
 که به ره نگاری هیرشه ناپه سنده کانی هۆزه کانی «طی» و «شم»
 رابووستی و نه یه لئ بیژنه وه و ئیتر بو ی گونجا که نه ندامانی
 هۆزه په رش و بلاو بو وه که ی له شاری «فیران شار» کو بکاته وه
 .. به م جو ره توانایه کی گه وره ی په یدا کرد و وهۆزه که ی نه و تو

به‌کیان گرتبوو ههرمه‌نده‌له دروست کردنی « شیران »
دا تووشی ههنیدی ته‌نگ و چه‌له‌مه
هات .. به‌لام هۆزه‌که‌ی له ناوچه‌که‌دا بووه هیتیکی کاریگەر
و به‌ده‌سه‌لات +

ئه‌م ده‌سه‌لات په‌یداکردن و په‌ره‌ سه‌ندنه‌ی به‌ دلێ «عمر
پاشای - والی دیار بکر» نه‌بوو .. بویه‌ خۆی پێی رانه‌گیرا
هات سوپایه‌کی گه‌وره‌ی ریخست و به‌ره‌و و «شیران شار»
به‌ری که‌وت .. مه‌به‌ستی سه‌ره‌کی ئه‌و هیتیشه‌شی سه‌رکوت کردنی
هتیه‌ باشه‌که‌ی «محمود پاشا»ی «میللی» بووه .. جاله‌به‌ر ئه‌وه‌ی
که‌ سووپاکه‌ی «عمر پاشا» زۆر درنده‌ و بێ به‌زه‌یی بوو «محمود
پاشا» هه‌میشه‌ داوای به‌ره‌لاکردنی باوکی ئه‌کرد .. ناچار
گاربه‌ده‌ستانی عوسمانی «محمود پاشا»یان به‌ره‌لاکرد و پاش
چه‌ندمانگی له‌ به‌ربوونی «محمود پاشا» مرد وئه‌مه‌شی
ئه‌گه‌رپتته‌وه‌ بو ئه‌و جه‌ززه‌به‌دان و ئه‌شکنجه‌یه‌ی که‌ له‌ به‌ندیخانه‌دا
به‌ده‌ست عوسمانی په‌کانه‌وه‌ توشی‌هات .. پاش مردنی «محمود
پاشا» «ابراهیم پاشا»ی کوری جیگه‌ی گرتته‌وه‌ و بووه‌ سه‌رۆکی
هۆزانی میللی .. به‌لام «ئبراهیم پاشا» له‌ به‌ر ئه‌وه‌ی لاویکی
خوین گه‌رم بووه‌، موو دهم له‌ کاروانی میری عوسمانی ئه‌دا ئه‌مه‌ش
وای لێکردن بیگرن و له‌ خاکی باو و باپیرانی دووری بخه‌نه‌وه‌ .. هه‌ر
چۆن بوو ئه‌م دوورکه‌وتنه‌وه‌یه‌ زۆری نه‌خایاند چونکه‌ توانی
خۆی ده‌رباز بکات و به‌ قاچاگی بچیتته‌وه‌ ناوچه‌که‌ی خۆی و

ماوه یه ک بهم شیوه یه به قاچاقی مایه وه و دوا ی ریکه وتنامه ی
 ئاسایش بهر پابوونی له گه ل کار به دهستانی عوسمانی یه کاندایه مؤر کرد
 گه چی که شه ری بیوان روس و عوسمانی یه کان دوا بی هات .
 سه ر له نو ئی «ابراهیم پاشا» که وته وه هیز پیشاندان و خو
 ده ره خستن . . سه ره پای نه مانهش چند ده سیکیشی
 له عوسمانی یه کان را وه شانده . . ورده ورده بی ده نگ خیله که ی
 کو کرده وه وریکی خستن و توانی دل ی شیخ و سه ر خیله کانی دراوسی
 نهرم بکات و بو لای خو ی رابان بکیشی و بیانکاته دوستی
 خو ی و به ره به ره وای لی هات که خیل ی میلی بکانه به هیزترین
 خیل ی کورد وه نه مهش نه گه ریته وه بو وریایی و زرهنگی و
 وهه لکه و تووی خو ی .

نه م سه ر خیله دوا ی گه شته که ی نه سه موی له گه ل چند
 سه ر خیلکی تری کورد توانی له هیزه کانی «حمید» ی خو ی
 ناو نووس بکات . . سولتان «عبد الحمید» یس هات و پله ی ژه نرالی
 بی به خشی و خه لاتی پاشایستی دایه . «ابراهیم پاشا» نه م
 هه له ی له ده ست نه دا و رامیار یانه نه جو و لایه وه و له م ریگه یه وه
 توانی کرداری ناله باری هوزه کانی «عززه» و «شمر» بو وه سین ی
 و کوتای به و کو مه له چه کدارانه به یی نه که دهسته و به جیا خه ریکی
 ری گری رووت کرد نه وه ی نه م و نه و بوون .

نه م سه ر خیله کورده که یه کینک بوو له سه ره رو که کان
 گرودانی «حمید» ی که چی له نه ریته ره سه نه کانی نه ته وه ی کورد

•• وهك پراستنی ژيان و مال و مولکی فهله كان لای نه دابوو
•• ئەم خالەش یه کینک بوو له خالە رووناکه کانی ئەم سەر خیتله
کوردە و بەم هۆیه وه توانی سەدان خیزانی فهله له شاری
«فیران شار» که پایتهختی «میلی» یه كان بوو کۆبکاته وه و وهك
مهلبه نیدیکی بازرگانی گرنگیش بازاریکی زۆر دهوله مه نهد
و گه شاهه و په ره سه ندووی پیکهیتبا •

سه رچاوه باوه ر پچی کراوه كان ئەلین «ابراهیم پاشا» توانیوتی
که به ته نیا «۱۰» ههزار ئەرمه نی پیش هه لگیرسانی جهنگسی
یه که می جیهان وهك سه روکیکی دوورین له کوشتن و برین
رزگار بکات و هه میسه به شوین ئەوه شدا ئە گه را که ریکه و تنامه ی
برایانه له گه ل عه ره به کاندای وهك «جانیش عفدلی» و «نکباری»
و «شواهین» مۆر بکات به لام خیتی «طی» و «جبور» و
«شمر - عنزه» دوژمنی بوون و هه ر خه ریکی ئاژاوه نانه وه بوون
به لام ئەم سه ر خیتله کورده توانی به هیزترین په یمانی دوستانه ی له گه ل
خیتی «چیچی» به ستی که خیتلیکی کوردی ناسراوو به توانا
- بوو و کاری بکات که نه یه لی دوژمنه کانی بتوانن کار بکه نه
سه ری و ته گه ره بخه نه ریکه ی و •• دوا ی چه ند مانگی به هۆی
لیها تووی و به هیزی و دیلو ماسی یه تی خۆیه وه توانی که بناغه یه کی
پته وی په یوه ندی یه کی برایانه له گه ل تیره یه کی به هیز و گرنگی
خیتی «شمر» دا دابریژی که «شیخ جارا لله» سه روکی بوو ••
سالی ۱۹۰۴ «ابراهیم پاشا» له گه ل خیتی قه ره جدا تیکچو و

عوسمانی به کایش ئەمەیان بەهەل زانی و خویان هاویشته ناو
 شەرەکەو و ئەفسەرئێ لە هێزی عوسمانی بەکان بریندارکرا و
 هێزەکش لە لایەن هێزەکەیی «ابراهیم پاشا» وە چەککرا . ئەم
 شەرە زۆر کاری کردە سەر «ابراهیم پاشا» وە وای کرد کە خۆدی
 فەرمانرەوایی بە هۆی ئەو وەو کە دەسەلاتی جارانی بەسەر
 خێلەکاندانەبوو بەرەو ئاوابوون بچێ . بەلام ئەو بوو کە
 کۆلی نەدا و پاش ماوەیەکی کورت توانی خۆی کۆبکاتەو و بگرە
 لە جاران زۆر بەهێزتر مەیدان بگریتەو و تاجەنگی یەکەمی
 جیهان هەلگرسا هەر بەو هێز و دلیری یە بمیشتەو .

یەکیتی هۆزانی «میللی» بریتی بوو لە ٤٨ خێلی کە لە رووی
 هێز و ژمارەو جیاوازیون زوربەیی ئەم خێلانە لەو سێ گۆشەییە
 «نصیبین و ئۆرفە و دیار بکر» دا رەشمالیان هەلدابوو
 کۆچەری بوون . تەنانەت چەند خێلیکی دوور وەکو خێلەکانی
 «دەرسیم» کە لە بازەنی فەرمانرەوایی «ابراهیم پاشا» دا بوون
 کەوتەبۆنە ناو رکیفی یەکیتی هۆزانی میللی بەناوبانگەو

شوین .- پایتەختی ئەم خێلە «فیران شار» ه .

سەرۆکی ئێستەیان .- محمود بەگی کۆری ابراهیم پاشایە .
 عوسمانی بەکان تەقەلای زۆریاندا کە ئەم «محمود بەگ» ه بخەنە
 ژێر رکیفی خۆیانەو بەلام ئەمەیان بۆ نەلوا و نەیاتوانی
 دەستەمۆی بکەن و تا وەکو ئێستەش «١٩١٩ - وەرگیر»
 هەلوێستی بەرامبەر بەعوسمانی بەکان دڵ رەقانەیی .- کەچی

کوردەکان لە ھەلۆیستی رامبارانە ی ئەم «محمود بەگ» ە زۆر
 دنیانین و خوۆشی لەو ناچیت کە خاوەنی بیر و باوەریکی پتەو
 یت بەلام ھەرچە نەدە ئینگلیزەکان بە تەواوی بۆ دۆستایەتی
 پشتی بێ نابهستن لەوانە یە بەوە قایل بێ کە پارێزگاری
 ئینگلیزەکان بکات •

ئەم «محمود بەگ» سی برای ھە یە - خلیل - اسماعیل -
 عبدالرحمن •

ھۆزەکان ژمارەیان شوین خاسیەتە گشتی یەکان

۱ -	دنان	۲۵۰	رۆژھەلاتی شیران شار	کوچەرین
۲ -	سیدان	۴۵۰	سەرۆوی دەنان	=
۳ -	کیران	۵۵۰	سەرۆوی رۆژھەلاتی سیدان	=
۴ -	دوکانلی		نزیك قارتو	=
۵ -	خالاجان	۷۰۰	خواروی رۆژئاوای	=
			دیار بکر	
۶ -	کیلیش		سەرۆوی دیار بکر	=
۷ -	میندان		قەرچە داغ	=
۸ -	کوئماریش	۲۵۰	خواروی رۆژھەلاتی	=
			دیار بکر	
۹ -	شیریکیان	۸۰	رۆژھەلاتی شیران شار	=
۱۰ -	ئەلکوات		رۆژھەلاتی کوئماریش	=

- = ۱۱- داش سه‌رووی ماردین
 - = ۱۲- کالیندالان ده‌رسیم و خوارووی ماردین
 - = ۱۳- حاجی بیرام خوارووی رۆژئاوای جزیره
 - = ۱۴- حسنیکان ۲۶۰ له نزیك نصیین
 - = ۱۵- خاله جاری ۷۰۰ خوارووی رۆژه‌لانی
- حسن خان

- ۱۶- ئیلایا
 - = ۱۷- ئسایه‌دات ۸۵ سه‌رووی رۆژه‌لانی فیران
- شاد
- = ۱۸- تیرکان ۷۰۰ خوارووی ئسایه‌دات
 - = ۱۹- ناسریان ۷۵ له نزیك راس العین
 - = ۲۰- پتهوڤان ۲۱۰ سه‌رووی فیران شار
 - = ۲۱- سارتان ۸۰ راس العین
 - = ۲۲- ئەو شاخان ۷۰
 - = ۲۳- مانیه ۸۰۰ سه‌رووی راس العین
 - = ۲۴- چیمیکان ۲۵۰ سه‌رووی رۆژئاوای
- چیمیکان
- = ۲۵- بارگۆهان ۱۳۰ سه‌رووی بارگۆهان
 - = ۲۶- هیسولیه ۵۵۰ سه‌رووی رۆژئاوای
- هیسولیه

- = ۲۷- چیا رهش گه‌راج داغ نیسچه
- = ۲۸- زیروفکان ۲۰۰۰ رۆژئاوای سیفریک نیسچه

- ۲۹- داغ باشی ژماره یه گی گه وره
- ۳۰- هوشیان روژئاوای سیقریک نیمچه =
- ۳۱- بوجاك سهرووی روژئاوای =
- ۳۲- پیسکی ۸۰۰ سیقریک نیمچه
- ۳۳- حاجی مانلی ۵۰۰ له نزیك بیره جیک نیشته جین
- ۳۴- جاکالی ۱۰۰۰ سهرووی بیره جیک کوچهرین
- ۳۵- میردیس ۱۰۰۰ سهرووی حاجی مانلی =
- ۳۶- کاسپانی ۵۰۰ روژئاوای جاکالی نیشته جین
- ۳۷- بوتیره گیج سهرووی سیقریک =
- ۳۸- جان ییگ سهرووی میردیس کوچهرین
- ۳۹- بیلان ۵۰۰ سهرووی بوتیره گیج نیشته جین
- بوگرا نزیك خه ربوت =
- ۴۰- دریجان ۸۰ سهرووی دریجان نیشته جی و کوچهرین

۴۱- کاو ۵۰۰۰ دهرسیم

۴۳- گیقران ۵۰۰ روژئاوای دیاربکر

● میر - Mir -

خیتیکه سهر به یه کیتی عه شایه ری به رازی به .

● میران - Miran -

سه رخیل :- نایف به گک .

سوین :- قه زای جزیره . که ناری چه پی رووباری دیجله

خاسیه ته گشتی به کان :-

ئەم خێلە کۆچەری یە ۰۰ لە هاویندا لە بەرزایە کانی واندا
خێوت و چادری لێ هەلئە دەن و بە هۆی جەنگە وە ئێستە ئەم
گەرمیان و کۆیستان کردنە یان وە ستاوە و ئەوەشی کە جینی
سەرنج راکیشان بێ ئەوە یە کە ئەم گەرمیان و کۆیستان کردنە یاز
ئەبووە هۆی ئەوەی کە لە گەل خێلی شیر ناخدا لە سەر ئاوە و
لەوەز شەڕ و هەرا بکەن .

● میرانی یە کان :- بە گشتی کە لله رەق و مله پور و سەر گەرمن
«نایف بەگ» ی سەر خێلیان هەر چە ندە مرۆفیکی لیها تو و لە سەر
خۆ و دنیا دیده و بە یشووه لە گەل ئەوە شدا زۆر پارایه و ترشی
لەو زۆره کە تووشی گیر و گرفت ببێ چونکە وەک ئەلین
دە سیگی گەورە ی بووه لە ناوچە ی فیش خا بوردا لە کوشتن و
پرنی فەلەکاندا و وەکو ئە یگێر ئەووە «۹۰۰» فەلە ی زیاتر لە ناو
بردووە .

هێز :- (۱۰۰۰) خێزان .
ئەم خێلانە ی لای خوارە وە سەر بە یە کیتی هۆزانی «میران» ن
کە (نایف بەگ) سەرۆکی بالایانە .

هۆزه کان ژماره یان شوین سەرە که کان

۱ - وایسیری ۳۰۰ یوسف ئاغا

۲ - کیمان ۲۰۰ قاسم

۳ - تیان ۳۰۰

۴ - موسا ره شه ۱۵۰

۵ - خیرکا ۱۰۰

«گیرکا»

۶ - گه روس ۳۰ کادیهر عمرسو شاهر

«گاروس»

۷ - بینجی نانا ۱۵۰ بینجی نانا جمیل سوشاتو

۸ - علیخان ۲۰۰ سعیرت حاجی عمر

۹ - دیدیرا ۱۰۰ حیرونی محمود سو موسا

۱۰ - باتوان ۲۰۰ دیه

● میریسینی - Mirsini -

له رووی قهواره وه خیلکی مام ناوه نندیه و له سر ریژی
سه ره کی خوارووی - ماردین و - نصیین - وه چی گیر بووه .

● میزیزاک - Mizizak -

تیره یه که له کۆمه لی هویرکی

● مومان - Moman -

شوین :- ناوچه ی سه رووی روژئاوای جزیره
هیز :- «۶۰۰» خیزان ۰۰ «۹۰» یان له جهنگی یه که می
جیهان فه له بوون و دووانیان گرمانجی یه .

● موسا ره شه - Mosa Rasha -

هیز :- «۱۵۰» خیزان

ناوچه :- قهزای جزیره

سهر به یه کیتی هۆزه کانی میرانه •

● تیروه - بیرقه - Nerva -

سه روکه کان :- سعدۆ و کریم •• ئەمانه زیاتر کویتخایه کی

ئاساین نهک سه رخیل بن

شوین :- نیشته جی به کی بچووکه و له خوارووی چال

سه رووی ئامیدی •

هیز :- «۷۰» تهننگ

● ئوقیان - ئوکیان - Okina -

ئهم خیله سهر به یه کیتی خیله کانی به رازییه

● اومریان - Omarian -

له کاته ئاناسایه کاندا ئەم خیله سهر به «محمدی جزیر» یه •

ئهم تیرانه ی سهر وه بهر له جهنگ سهر به خیزانی

«به گله ر» بوون •• که سه رو کایه تی ئەم خیله یان کردوو و ژماره یان

نزیکه ی «۲۰» که سیک ئە بن •• ئەوه ی که شایه نی باسی بی

ئوه یه که په یوه ندی یه کی واپته وی ئەوتۆ ئەم تیرانه به یه که وه

ئەبهستی که هه مووان وهک یهک خیل ئەجوولینه وه و به شیک

له انه خه ریکی جهرده بی وتالان و برۆن و ناوچه کهش به رزه

دیم ته تراوه •

هیز :- چوار سه د تهننگی نوئی بچووک و سوو که له یه

که هه موو تهننگی «۳۰۰» فیشه کی له گه لدایه و «۱۰۰۰» تهننگی

کۆنیشیان هه یه •

به ریوه بردتی ئیش و کاری ئەم ھۆزە زۆر ستەمە بۆیە
ھەمیشە لە ھەرا و ئازاوە نالەووەدان •
شوین :- قەزای «سور» •

● پینجی نانا - Penji Nana -

سەرۆك :- جمیل كورپی چه تو

ھیز : « ۶۵۰ » خیزان

ئەم خێلە سەر بە یە کیتی ھۆزانی میرانە •

● پیجان Pijan

خێلێکە سەر بە یە کیتی خێلانی بەرزایە

● پینار علی - Penar Ali -

خێلێکی بچووکە و قەزای «سادە» ی کردۆتە مەلبەند و ئەم
قەزایەش ھەوت میلیک لە «نصیبین» ھوہ دوورە و کە تۆتە
سەر پینگە ی ماردین •

● ریکان - Raikan -

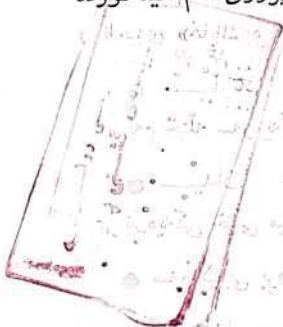
سەرخیل :- حاجی ئاغا

شوین :- روژ ھەلاتی زئی گەورە کە سەر ووی زیبار
و بروزی و روژ ئاوا ی ئورمان لە ناوچە ی ئامیدی ئە گریتەوہ •
ھیز :- « ۲۵۰ » تھەنگ

دەسەلاتی «حاجی ئاغا» ھەرچەندە بە تەواوی بە سەر ھەموو
خێلە کەدا ناروات •• ئەتوانین بلیین لە ئاغاکانی تریان دەست
رویشتووترە • ھەر لە کۆنەوہ چۆرە ناکۆکی یەك لە نیوان ئەم

خَيْلَه و ئۆرماردا ھەيە . . ئۆرمايش که «سیتو» سەرۆکیانە
 لەمان بەھیزترن و تەنانەت - ریکیانى بە کانیشى بە دەست تالان و
 برىنى ئۆرمار بە کانەو بە تايبەتى سالانى جەنگ کەوتبۆنە
 زەلالەتەو .

زانبارى بە کى ئەوتۆمان دەربارەى مېژووی ئەم خېلە کۆردە
 نە .

● رامان - Raman -

تیرە بە کە لە خېلى داكشورى

● صالحه - Saliha -

تیرە بە کە لە خېلى ھوێرکى

● سارھان (Sarhan)

سەرۆک :- على بۆتى

ئەم خېلە سەر بە يە کيىتى خېلە کانى «على بۆتى» بە کە لە خېلى
 «سولکاری» و ھوێرکى و چۆمار پیکھاتوو .

ھیز :- ھیزی ئەم يە کيىتى بە ھەم جۆرەى خوارەو بە .

ژمارەى دیکان ژمارەى خيزان ژمارەى ئەسپ

٤٠

١٥٠

٣٠

ژمارەى تەنگى نوێ :- «٥٠٠» تەنگ .

ئەم سەر ژمیرە ئەو ژمارانەن کە بە ئاسانى و سروشتى
 ئەتوانين دەستمان بکەوئى و ئەتوانين ٤٠٪ بخەینە سەر ئەم
 ئەم ژمارانە .

جا نه گهر يه کيکي وهك «علي بوتي» که نمونه ي گهره ي
جهته گهری وچه قاوه سووی يه سه روکي هم يه کيتي يه بي نه وه دياره
که يه کيتي يه کهش دز و دروژن وجه ردهن .

(نه مه رای ئینگلیزه داگیر که ره کان بووه نه وسه رده مه — وه رگیز)
شوتن :- گرده کانی سه رووی روژه لانی «نصیبين»
و ناحیه ي «هاباك» ه پروانه هۆزی هویرکی .

● سارتان - Saran -

نه م خيله سه ر يه کيتي هۆزانی میلی يه

● سيدان - Seidan -

تيره يه کی خيلي میلی يه

● سه راکيجی پروانه خيلي سورکيجی

● سيدا [Seida]

تيره يه که له هۆزی هویرکی

● شه دادان - Soikan -

نه م عه شره ته سه ر به يه کيتي هۆزانی به رازيه

● شيخان - Shaikhan -

سه روک :- حاجی احمدی نه فينه .

هيز :- «۷۰۰» خيزان . . نه م خيزانانه له «۹» ديدا

جی گیر بوون و . . سه رده می جهنگ زهره ر و زياتيکی زوربان

پي نه گه يشت .

شوین :- قهزای «سور»

خاسیه ته گشتی به کان :- به شیوه یه کی گشتی زور همین
و بی ده ننگن .. بیجگه له وهی که «حاجی احمدی نه ئینه» ی
سه ر خیلان کار و باریان به ریک و پیکی به ریوه نه بات هیچ
جوره گیر و گرفتیکیش دوخی ناسایی تا کو ئیسته تیکنه داون .

عه شره تیکی تریش به هه مان ناو هه به و له وانیه که به بنه چه
بچینه وه سه ر نه م عه شره ته .. به لام نه وه هه یه که ئیسته بوته
تیره به ک له هوژی بیرازی به .

● سنڊی - Sindi -

هیزیکي تیکه له .. موسولمان ونه ستورین ونه ستوری به کان
زور که من

شوین :- خوارووی سه ر ریگهی سه ره کی رگژیان
- «جزیره» .

تیره کان ژمارهی خیزان

۶۰۰

سلوپی

۵۰

گوللی

بیجگه له و خیزانانه ی سه ره وه «۵۰۰» خیزانی که ش هه ن
که سه ر به م دوو تیره یه ی سه ره وه نین .

ئەم ھۆزە پاش لە ئاۋچوونى كابتن پىرسون بۇ ئىدانى ھۆزى
 «گويان» ئامادە بوونى خۆى بۇ كار بە دەستى ئىنگلىزە كان
 دەرخت و بە جوتەش لە گەل ھۆزى «سىلفانى» دا ئەتوانن
 چەند ھەزار سوارىك بىترنە مەيدانى جەنگ .

● سىلفانى - Slivani -

ئەم ھۆزە دەر اوسى «گويان»ە كان و پەيوندىشيان لە گەل
 يەكدا باش نىە . . جا ھەر وەك لىى دواين كە ئەمان و
 سىدى يە كان ئەتوانن چەند ھەزار جەنگاۋەرى بۇ جەنگ ئامادە
 بىكەن . . دواى كوشتى «كابتن پىرسون» سەرەكى «سىلفانى»
 ئامادە بوونى خۆى دەرخت بۇ ئىنگلىزە كان كە لە «گويان»ە كان
 ىدات .

● سور گىجى

سەرخىل :- حاجى احمدى ئەئىنە يە . . باۋكى كامىل بەگ .
 حاجى احمد ھەرچەندە پياۋىكى پىرى بە ساللا چوۋە بەلام
 بە يەكى لە كوردە زۆر شارەزا و وريا و بلىمە تەكانى ئەم گەلە
 دا ئەنرى كە كار و بارى ھۆزە كەى بگىرى . . ئەم سەرخىلە
 لىھاتوۋە ميوان پەرىزەو ئەتوانن بىكەنە دوستى خۆمان و . .
 ئەتواننن زياتر بەلای خۆمانا رايكيشين . ئەم كابر اىە زۆر دەو-
 لە مەنەو بە ھىزە .

۱ - چه می ژوور ۱۰ ۶۰۰

۲ - چه می ژیر ۲۳ ۱۳۰۰

۴۰٪ / که سانی ئەم هۆزه له سالانی جهنگی یه که می جیهاندا
 تیاچوون • هۆزی «شیخان» یش هر له ژیر دهسه لاتی
 «حاجی احمد» دایه و ئەتوانی «۱۲۰۰» تفهنگ و «۴۸۰۰۰۰»
 فیشه کیان بۆ جهنگ پی ئاماده بکات •

شوین :- قهزای «سوور»

«حاجی احمد» له گه‌ل کار به دهستانی عوسمانی گه‌لخ نهرم
 بوو و هه‌موو کاتی یارمه‌تی داوون و له لاوانی خیتله‌که‌ی سه‌ربازی
 باشی بۆ گرد کردوونه‌ته‌وه • ئەم پیاونه‌ک هه‌ر دووربین و
 دنیا دیده‌یه بگره هه‌میشه خه‌ریکی لیکدانه‌وه‌ی ئەوه‌یه که چۆن
 بۆی بلوی خۆی وهۆزه‌که‌ی له ده‌ستدریژی و سه‌تمکاری
 عوسمانی یه‌کان دوور بخاته‌وه •

«کامل» ی کوریشی مرۆفیکی رۆشنیر و ئاسۆ فراوانه
 و ده‌رچووی زانکۆیه‌کی «سویرا» یه • هه‌ر که گه‌رپه‌وه
 و لاته‌که‌ی چووه ریزی سووپای عوسمانی یه‌کانه‌وه • دوایی
 کراوه به ئەفسه‌ری په‌یوه‌ندی کردنی پێوان لێژنه‌ی سه‌رزی
 ئەرکانی جهنگی شه‌ری یه‌که‌می جیهان و سه‌رکردایه‌تی سووپای
 عوسمانی • ئەم کابرایه کورد په‌روه‌ره و له‌و بره‌ی دایه که

ھاوکاری کردن له گه‌ل هیژه تازه‌کاندا بۆ دابین کردنی مافه
ره‌واکانی گه‌لی کورد له‌رکیکی پیویسته . . . واش چاوه‌پروان
ئه‌گرئێ که ئەم «کامل به‌گ» ه به‌م نزیکانه وه‌ک رامیاری وایتیکی
ده‌رکه‌وتو و ناسراو ناوبانگی هه‌موو کوردستان بگرێته‌وه .

سه‌رخیلی ئەم هۆزه ده‌سه‌لاتیکی پۆلاینی به‌سه‌ر تیره‌کانی
خێکه‌یدا هه‌یه و ریز و پایه‌شی له‌ناویاندا هه‌یه و هۆزه‌که‌ش
خۆی له‌گه‌ل هۆزه‌کانی تردا ریکه .

● تاهتانی - Tahtani -

تیره‌یه‌که له هۆزی ئومریان .

● تامینی - Tamini -

له‌گه‌ل عه‌شره‌تی داکشوری . . زۆر تیکه‌لاون .

● چوڤان - Chuvan -

هۆزیکه سه‌ر به‌یه‌کیته هۆزانی میلییه .

● تیره‌کان - Terkan -

هۆزیکه له یه‌کیته هۆزانی میلییه

● تیان [Tiyan]

هیژ : « ۳۰۰ » خیزان

شوین : ناوچه‌ی جزیره

ئالین ئەمانه به‌رسه‌ن و هه‌چنه‌وه سه‌ر هۆزی «طی» ی عه‌ره‌ب

. . ناویان له ناو هه‌موو هۆزه‌کاندا زۆر به‌دناوه .

● اوسباخان - Usbakhan -

عه شره تیکه له به کیتی هوزانی میلی

● والی سیری - Waleseri -

سه رخیل :- یوسف رزاق

هیز :- «۳۰۰» خیزان

شوین :- قهزای جزیره ۰۰ سهر به به کیتی هوزانی میلی به

● زیروان - Zerwan -

عه شره تیکه سه ره به به کیتی هوزانی میلی به

● زیروفکان - Zirofkan -

خیلیکه سه ره به به کیتی هوزانی میلی به

• هوزیکى کوردی شاخاوی مل مور جه ربه زهیه (۱) •
مه لبه ندی بنه رته تی ئەم هۆزه سی گو شه یه سنوریه که ی تیوان
ئیران تورکیا و روسیا یه •

شوتن : ناگری داغی گه وره (تورکیا) ، ناگری داغ
بچووک (ئیران) هه ندیکیشیان له ده ور و بهری شاره زوردا
(عیراق) نیشته جین سه رو که کان : نه هلیم شای جه لالی که له
دوا سالانی سه دهی شازده هه م و سه ره تای سه دهی هه ئده همدا
•• شوپشی کوردی (ئه رارات) ی گپرا دژی رژیسی
عوسمانی یه کان (۲) •

شابه نی باسیش ئەوه په که ئەو شوپشه بو ماوهی (۵۵)
سال به رده وام بوو و له تیوانی دا •• کورده کانی ئەو ناوچه یه
زه ره ر و زیانیکی زوریان به هیزه کانی دوژمه ن گه یاند • له پاشا
عوسمانی یه کان توانیان ئەو شوپشه کپ که نه وه و ئەو خیله
کورده تهروه نه بکه ن (۳) •

تیره کانی خیتی جه لالی

۱۰۰ - باغ
 ۱۰۱ - ...
 ۱۰۲ - ...
 ۱۰۳ - ...
 ۱۰۴ - ...
 ۱۰۵ - ...
 ۱۰۶ - ...
 ۱۰۷ - ...
 ۱۰۸ - ...
 ۱۰۹ - ...
 ۱۱۰ - ...
 ۱۱۱ - ...
 ۱۱۲ - ...
 ۱۱۳ - ...
 ۱۱۴ - ...
 ۱۱۵ - ...
 ۱۱۶ - ...
 ۱۱۷ - ...
 ۱۱۸ - ...
 ۱۱۹ - ...
 ۱۲۰ - ...

- ۱ - هه لیکان
- ۲ - ته هنیکان
- ۳ - ته مو خوران
- ۴ - هه سا سبوران
- ۵ - اقزل باش ئوغلیان
- ۶ - که چه لانی
- ۷ - گوران
- ۸ - بودیکانی
- ۹ - ره شکی
- ۱۰ - چومکان
- ۱۱ - به ره هیکانی
- ۱۲ - ساکات
- ۱۳ - میرسکانی
- ۱۴ - بلیخکی (بلیخکانلو)
- ۱۵ - مسرکانلو
- ۱۶ - جونکانلی

- ۱۷ - بانوك
- ۱۸ - پزدهرى
- ۱۹ - شيخ سمايلى
- ۲۰ - لك احمد له وهند
- ۲۱ - هورمزيار
- ۲۲ - سايتارى
- ۲۳ - دكارانى
- ۲۴ - كافروشى
- ۲۵ - مامه لهيسى
- ۲۶ - ههياسى
- ۲۷ - اسمایل عوزهيرى
- ۲۸ - مهرزهنگ و گرزهبى
- ۲۹ - گهشكى
- ۳۰ - كورد
- ۳۱ - على محوى
- ۳۲ - دوتكى
- ۳۳ - امه مكانى
- ۳۴ - كولین
- ۳۵ - ئۆمۆبى

- (1) The Kurdish Tribes between Tigris and upper Zab
- (2) Gelali By E.J.R. synlary - By Dr. Mustafa
- (3) Akdagh - 1975 Biligi Yayınevi

رقم الايداع في المكتبة الوطنية ببغداد
(١١٢٥) لسنة ١٩٨٦

دار الحرية للطباعة - بغداد
١٤٠٧ هـ - ١٩٨٦ م

کۆماری عێراق
ووزارتی روژنیشیری و ڕاگه‌باندن
دهزگای روژنیشیری و بلاوکردنه‌وه‌ی کوردی
ژنجیره‌ی ژماره (١٤٥)

(١٤٥)

العشائر الكردية

ترجمة
حسين احمد الجاف

سعر: دينار واحد

تصميم الغلاف: سلمان البصري